

Avoimen hallinnon IV kansallinen toimintaohjelma

Lausuntoyhteenveto

Sisällys

Lausuntoyhteenveto.....	2
Lausunnonantajat.....	3
Liite Yksityiskohtaiset kommentit lausunnonantajille	5
Kehitysvammaliitto/Selkokeskus	5
Teknolohiateollisuus ry	5
Verohallinto	6
Oikeusministeriö.....	8
Etelä-Suomen aluehallintoviraston yleishallintoyksikön lausunto.....	9
Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikkö.....	9
Fingo ry.....	10
Oulun kaupunki	11
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry	12
Liikenne- ja viestintävirasto	15
Väestörekisterikeskus	16
Rikosseuraamuslaitos	18
Opetus- ja kulttuuriministeriö.....	18
Kotimaisten kielten keskus.....	18
Oikeuskanslerinvirasto	20
HEUNI - YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti	23
Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta (KANE)	23
Puolustusministeriö	26
Työ- ja elinkeinoministeriö	26
Kansaneläkelaitos	27
Tietosuojavaltuutetun toimisto	28
Maa- ja metsätalousministeriö.....	29
Liikenne- ja viestintäministeriö	29
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL	30
Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry	31
VTV	32

Ilmatieteen laitos.....	33
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry	33
Kehitysvammaliitto/Selkokeskus	34
Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry	34
Yhdenvertaisuusvaltuutettu	35
Pääesikunta	35
Onnettomuustutkintakeskus.....	36
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.....	36
Celia.....	36
Jukka Sakari Rannila	37

Lausuntoyhteenveto

Avoimen hallinnon IV kansallisen toimintaohjelman luonnos oli lausunnoilla lausuntopalvelu.fi:ssä 1.8.-31.8.2019.

Lausuntoja lausuntopalveluun saapui yhteensä 66. Lisäksi yksi lausunto saapui sähköpostilla. Lausuntopalveluun tulleista lausunnoista yksi koski muuta kuin avointa hallintoa (Järvi-Suomen kylät ry:n lausunto koskien maantielauttaliikenteen aikataulutusta). Näin ollen avointa hallintoa koskevia lausuntoja oli yhteensä 66.

Tämän lausuntoyhteenvetoon liitteenä on lista lausunnonantajista sekä lausunnonantajakohtaiset vastaukset. Julkaisemme myös Avoimen hallinnon IV toimintaohjelman version, jossa näkyvät muokkausmerkinnöin lausuntojen pohjalta tehdyt muutokset, korjaukset ja lisäykset.

Avoimen hallinnon IV kansallinen toimintaohjelma sai lausunnoissa runsaasti positiivista palautetta. Ohjelman suuria linjoja tai neljää sitoumusta tuettiin laajasti. Lausunnoissa tuli muutoksia, lisäyksiä ja korjauksia neljän sitoumuksen sisältöihin, mutta itse sitoumuksia ei haluttu poistaa tai muuttaa kokonaan toisiksi.

Ohjelman nelivuotisuus sai laajaa kannatusta. Välitarkastelu nähtiin hyvänä mahdollisuutena uudelleen suuntaamiseen tai uusien sitoumusten lisäämiseen, jos tarvetta ilmenee. Lausunnoissa toivottiin myös väliarvioinnin tasa-arvonäkökulman laajentamista yhdenvertaisuusnäkökulmaksi, mikä muutos on tehty lopulliseen versioon.

Taustatekstiin toivottiin muutamia muutoksia, kuten maininta perustuslain 14 §, Pyydetty lisäykset on tehty lopulliseen versioon.

Ohjelman tiiviyyttä pidettiin hyvänä, mutta ohjelmaan tuli myös lisäehdotuksia. Useissa lausunnoissa painotettiin saavutettavuusnäkökulman vahvistamista. Ohjelmaan on lisätty saavutettavuudesta useisiin kohtiin ja lisätty uusi kohta virkamiesten saavutettavuusosaamisen kehittämistä.

Kestävä avoimuus kohtaan toivottiin saavutettavuuden lisäksi enemmän konkretiaa, ja ehdotuksia on pyritty muokkaamaan tämän mukaisesti muun muassa selkokielen käytön osalta. Tukipakettia koskevaan kohtaan toivottiin sosiaalisen media osaamisesta, josta on lisätty tekstiä. Vammaisneuvostopäivän tekstiä on muutettu,

jota siinä näkyy myös VANE:n rooli. Samoin tekstiin on lisätty maininta ruotsinkielisistä versioista tukipaketin ja pelin kohdalla.

Muutamassa lausunnossa nostettiin esille kansalaisjärjestöstrategiat ja niiden tärkeys. Tästä on nyt lisätty tekstiä avoimen hallinnon strategian kohtaan. Samoin esille nostetusta teknologian ja toimintaympäristön mukanaan tuomista haasteista, jotka nostettiin lausuntokierroksella esille, on lisätty tekstiä.

Avoimuusrekisteriä kannatettiin lausunnoissa laajasti. Sen kohtaan ohjelmassa on nyt lisätty toivotut selvitykset olemassa olevista tiedoista, joita voitaisiin julkaista rekisterin yhteydessä.

Avoimen datan kohtaan lisättiin huomiota tietosuojaan liittyvistä vaatimuksista ja valmistelusta yhteistyössä.

Ohjelman eri kohtiin tuli myös lausuntokierroksella yhteistyötarjoajia. Niihin kaikkiin suhtaudutaan ilman muuta myönteisesti.

Kansainvälistä näkökulmaa painotettiin myös muutamassa lausunnossa ja ohjelmakaudella tullaan kiinnittämään siihen vielä entistä suurempaa painoarvoa.

Ohjelman rakenteeseen toivottiin myös joitakin muutoksia. Ohjelmaa muokattiin toiveiden pohjalta ja esimerkiksi aiempien ohjelmien tiedot siirrettiin ohjelman loppuun.

Monissa lausunnoissa oli myös hyviä esimerkkejä hienosta avoimuuden edistämiseen liittyvästä toiminnasta, joita mielellään hyödynnetään jatkossa esimerkkeinä hyvistä käytännöistä.

Ohjelman laadintaprosessi sai positiivista palautetta, mutta myös kritiikkiä. Pahoittelemme lausuntokierroksen aikana ilmenneitä teknisiä ongelmia.

Tämän lausuntoyhteenvedon liitteenä on lista lausunnonantajista ja yksityiskohtaiset kommentit lausunnonantajille.

Lausunnonantajat

1. Celia
2. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
3. Etelä-Karjalan käräjäoikeus
4. Etelä-Suomen aluehallintovirasto
5. Etelä- Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusyksikkö
6. Etelä-Suomen aluehallintoviraston yleishallintoyksikkö
7. Fingo ry
8. Helsingin hallinto-oikeus
9. HEUNI - YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti
10. Huoltovarmuuskeskus
11. Ilmatieteen laitos
12. Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
13. Itä- ja Keski-Uudenmaan ulosottovirasto
14. Itä-Suomen hovioikeus
15. Jukka Sakari Rannila
16. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE
17. Kansaneläkelaitos

18. Kanta-Hämeen kärjäoikeus
19. Kehitysvammaliitto/Selkokeskus
20. Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus
21. Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry
22. Korkein hallinto-oikeus (ilmoitti, ettei anna lausuntoa)
23. Kotimaisten kielten keskus
24. Liikenne- ja viestintäministeriö
25. Liikenne- ja viestintävirasto
26. Länsi-Suomen maistraatti
27. Länsi-Uudenmaan ulosottovirasto
28. Maa- ja metsätalousministeriö
29. Maanmittauslaitos
30. Oikeuskanslerinvirasto
31. Oikeusministeriö
32. Oikeusministeriö - Helsingin syyttäjänvirasto
33. Oikeusrekisterikeskuksen (ORK)
34. Onnettomuustutkintakeskus
35. Opetus- ja kulttuuriministeriö
36. Oulun kaupunki
37. Pirkanmaan kärjäoikeus
38. Pohjois-Karjalan kärjäoikeus
39. Pohjois-Karjalan rajavartiolaitos
40. Pohjois-Savon ulosottovirasto
41. Puolustusministeriö
42. Päijät-Hämeen kärjäoikeus
43. Pääesikunta
44. Rajavartiolaitos
45. Rajavartiolaitoksen esikunta
46. Rajavartiolaitos - vartiolentolaivua
47. Rikosseuraamuslaitos
48. Satakunnan ulosottovirasto
49. Selkokielen neuvottelukunta*
50. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
51. Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
52. Teknologiateollisuus ry
53. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
54. Tietosuojavaltuutetun toimisto
55. Tilastokeskus
56. Turun hovioikeus
57. Työ- ja elinkeinoministeriö
58. Valtakunnansyyttäjänvirasto
59. Yhdenvertaisuusvaltuutettu
60. Vakuutuslaitos
61. VTV
62. Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry
63. Varastokirjasto
64. Verohallinto
65. Väestörekisterikeskus

Liite Yksityiskohtaiset kommentit lausunnonantajille

Kehitysvammaliitto/Selkokeskus	
Uusimman tarvearvion mukaan jopa 750 000 ihmistä Suomessa tarvitsisi tietoa selkokielellä (Selkokeskus 2019).	Tarvearvio on lisätty sitoumuksen yksi kohdalle.
Voisi kuitenkin myös esittää konkreettisia vaatimuksia selkokielisen materiaalin lisäämiseksi.	Lisätty sitoumukseen.
Erityisesti selkokielen osaamisesta hyötyisivät ne hallinnonalojen viranomaiset, jotka tekevät suoraa asiakastyötä kansalaisten kanssa tai tuottavat heille erilaisia hallinnollisia tekstejä kuten päätöksiä, lomakkeita tai ohjeita.	Lisätty sitoumukseen.
Samalla myös kansalaisten yleistä tietoisuutta selkokielen tarpeesta on hyvä kasvattaa, sillä ilman laajempaa yhteiskunnallista ymmärrystä kielen vaikutuksesta esimerkiksi syrjäytymiseen selkokielen hyödyntäminen voi jäädä satunnaiseksi	Ei ole lisätty ohjelmaan, mutta pyritään ohjelman kuluessa edistämään mahdollisuuksien mukaan.
Ohjelmassa olisi hyvä nostaa esille myös tutkimuksen ja tutkitun tiedon hyödyntämisen merkitystä hallinnollisessa työssä. Esimerkiksi selkokielen kohdalla akateemisen tutkimuksen tarve on ilmeinen, jotta voidaan varmistaa, että se hyödyttää yhdenvertaisesti eri kohderyhmien tiedonsaamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia ja toimii kielimuotona varsin erilaisissa ympäristöissä. Toistaiseksi tutkimusta on tehty vähän, mutta nähtävillä on sen viriämistä. Muun muassa Oulun yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa kokeillaan ensi vuonna lääkäreiden selkokielikoulutukseen liittyvä pilottitutkimus. Helsingin yliopistoon on myös vuonna 2018 perustettu Klaara-verkosto, jonka tavoitteena on edistää selkokielen tutkimusta, lisätä siihen liittyvää erityisasiantuntemusta Suomessa sekä nostaa julkiseen keskusteluun kielellisesti heikommassa asemassa olevien kansalaisten osallistumisen mahdollisuuksia	Ei ole lisätty ohjelmaan, mutta pyritään ohjelman kuluessa edistämään mahdollisuuksien mukaan. Taustan yleiseen osioon on myös lisätty huomio, että avoimen hallinnon ohjelma ei pidä sisällään kaikkea avoimen hallinnon eteen tehtävää työtä, vaan paljon työtä tehdään eri puolilla hallintoa yhteistyössä.
Teknologiateollisuus ry	
Toimintaohjelman pidentäminen kaksivuotisesta nelivuotiseksi on perusteltua, mutta tällöin on tarpeen hyödyntää välitarkasteluja	Näin aiotaan toimia.

tarpeellisten suunnanmuutosten tekemiseksi tai tehottomien toimenpiteiden keskeyttämiseksi.	
Isojen kokonaisuuksien osalta on tärkeää, että niiden tarvitsemat resurssit niin tarvittavan rahallisen panostuksen kuin myös työn osalta huomioidaan. Resursseja ei toimintaohjelmassa ole tarkasteltu lainkaan. Erityisesti avoimeen dataan ja avoimiin rajapintoihin liittyen näemme merkittävän resurssitarpeen. Avoimen hallinnon strategian työstämisen sijaan pidämme tärkeämpänä resurssien kohdistamista konkreettisten toimenpiteiden tekemiseen.	Tärkeä huomio. Lisätty ohjelmaan tieto kuinka paljon avoimen hallinnon ohjelmalla on ollut käytettävissään resursseja, jotta ohjelman toimia on helpompi suhteuttaa.
Teknolgiateollisuuden mielestä lausuntopyyntöjä julkaisevat julkisen sektorin toimijat tulisi velvoittaa käyttämään lausuntopyyntöihin lausuntopalvelu.fi-palvelua. Sen sijaan Hankeikkunan käyttöliittymä ja sisältö eivät ole vastanneet odotuksia.	Ei ole lisätty ohjelmaan, mutta tullaan korostamaan ja edistämään ohjelman yhteydessä.
Teknolgiateollisuuden kaltaisen organisaation kannalta olisi hyödyllistä, jos Hankeikkunan kautta olisi mahdollista löytää esim. EU-direktiiviehdotusta käsittelevän ministeriön ja virkamiesten tiedot.	Toimitetaan tiedoksi ja mahdollisuuksien mukaan huomioonotettavaksi hankeikkunan kehittäjille.
Digi- ja väestötietoviraston tulee resursoida rajapintapalveluiden kehittämistä nykyistä vahvemmin osana avoindata.fi-palvelun ylläpitoa	Toimitetaan tiedoksi Digi- ja väestötietovirastoon.
Syksyn 2019 aikana Teknolgiateollisuus tulee kehittämään COSS ry:n, Open Knowledge Finlandin sekä useiden kuntien tukemaa avoimen rajapinnan määritelmää yhdessä verkoston kanssa seuraavalle tasolle, niin että siihen voidaan viitata esimerkiksi hankintasopimuksia tehtäessä. Näkisimme mielellämme avoimen hallinnon ohjelman tukevan määritelmän levitystyötä sitten, kun se on valmis. Aiempi vuonna 2014 julkaistu ensimmäinen versio määritelmästä on saatavilla osoitteessa http://avoinrajapinta.fi	Ei ole lisätty erikseen ohjelmaan, mutta yhteistyö on mahdollista.
Verohallinto	
On tärkeää, että ymmärrettävyys on nostettu avoimen hallinnon keskeiseksi osa-alueeksi. Toimintaohjelman luonnoksessa on kuitenkin verrattain vähän ymmärrettävyyteen liittyviä konkreettisia ja käytännönläheisiä sitoumuksia tai toimenpide-ehdotuksia. Sitoumuksessa 1 (Kestävä avoimuus) mainitaan 3 ymmärrettävyyteen liittyvää toimenpidettä: koulutus, selkokielen osaamisen lisääminen ja visualisointi	Toimintaohjelma on koostettu laadintaprosessin aikana esiin nousseista toiveista ja näkemyksistä.
Sitoumus: Koulutus - [Huom. sitoumuksessa puhutaan vain valtion virkamiehistä, suositus pitäisi laajentaa koskemaan kaikkia työntekijöitä, myös muita kuin virkasuhteisia]	Lisätty ohjelmaan.
Verohallinnon kommentti: Sitoumus on hyvä ja tarpeellinen, mutta yksittäinen virkakielikurssi ei sellaisenaan juurikaan paranna julkishallinnon	Lisätty ohjelmaan.

<p>tai edes yksittäisen kirjoittajan tekstejä. Tarvitaan jatkuvaa tekstintaitojen parantamista ja ylläpitämistä. Koulutusten lisäksi tarvitaan konkreettista tukea virastoon tai työpaikalle. Tuki on tarpeen varsinkin silloin, kun tuotetaan uusia palveluja tai uudistetaan toimintaa, mutta myös päivittäisessä työssä. Virastoissa ja työpaikoilla tulisikin käyttää kielen ja käytettävyyden asiantuntijoita, joiden kanssa kirjoittajat voivat jatkuvasti työstää ja parantaa tekstejä. Tähän olisi syytä ottaa kantaa myös toimintaohjelmassa</p>	
<p>Sitoumus: Selkokieli</p> <p>Avoimen hallinnon toimintaohjelmassa sitoudutaan lisäämään tietoa ja osaamista selkokielestä esimerkiksi e-kurssin ja muun materiaalin avulla.</p> <p>Verohallinnon kommentti: Ehdotus on kannatettava, mutta toimintaohjelmassa ei varsinaisesti suositella virastoille selkokielisen materiaalin tuottamista tai muuta selkokielen käyttöä.</p> <p>Pelkkä osaaminen ja tieto eivät riitä, jos osaamista ei käytetä. Siksi toimintaohjelmaan olisi hyvä saada konkreettisia tavoitteita selkokielen käytöstä</p>	<p>Muokattu lisäämällä konkreettisempia tavoitteita.</p>
<p>Sitoumus: Visualisointi</p> <p>Toimintaohjelmassa sitoudutaan toteuttamaan tukimateriaalipaketti, johon kerätään hyvän visualisoinnin periaatteita ja käytännön esimerkkejä.</p> <p>Verohallinnon kommentti: Sitoumukseen voisi lisätä maininnan siitä, että visualisoinneissa otetaan huomioon saavutettavuus</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Saavutettavuuden voisi nostaa toimenpideohjelmassa esiin laajemminkin siitä huolimatta, että saavutettavuudesta on erillisiä säädöksiä ja linjauksia</p>	<p>Lisätty tukipaketin päivityskohtaan.</p>
<p>Lisäysehdotus avoimen hallinnon toimintaohjelmaan: kannanotto hyvän virkakielen toimintaohjelmaan</p> <p>Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä julkaisi vuonna 2014 hyvän virkakielen toimintaohjelman (https://www.kotus.fi/files/4812/Hyvan_virkakielen_toimintaohjelma.pdf). Siinä tehtiin toimenpide-ehdotuksia eduskunnalle, valtioneuvostolle, virastoille, oppilaitoksille ja koko julkishallinnolle virkakielen parantamiseksi ja selkiyttämiseksi.</p> <p>Hyvän virkakielen toimintaohjelman ehdotukset olivat hyvin konkreettisia. Toimintaohjelmassa ehdotettiin esimerkiksi, että julkishallinnossa järjestetään laaja virkakielikampanja. Lisäksi suositeltiin muun muassa, että Suomeen säädetään paikannimilaki ja perustetaan virkakielivaltuutetun virka ja että julkishallinnolle tehdään yhteinen mallitekstien tietokanta ja virastoille virkakielisuunnitelmat, joiden toteutumisesta raportoidaan säännöllisesti.</p>	<p>Pyritään edistämään osana perustyötä eri hallinnonaloilla. Ei ole kuitenkaan lisätty tähän avoimen hallinnon ohjelmaan, koska tavoitteena on myös, että ohjelmassa on vain rajallinen määrä tavoitteita.</p>

<p>Kuten avoimen hallinnon toimintaohjelman luonnoksessa todetaan, vuosien 2015–2017 toimintaohjelman aikana järjestettiin virkakielikampanja. Useimmat muut hyvän virkakielen toimintaohjelman ehdotukset eivät kuitenkaan ole edenneet, eikä niiden toteuttamisesta ole selkeää suunnitelmaa.</p> <p>Avoimen hallinnon toimintaohjelmaa olisi hyvä peilata virkakielen toimintaohjelmaan ja sen toimenpide-ehdotuksiin. Samalla avautuisi näkymä siihen, millä keinoilla hyvää virkakieltä voidaan edistää laajemmin</p>	
<p>Oikeusministeriö</p>	
<p>Suorien hallitusohjelmakirjauksien sisällyttämistä toimintaohjelmaan tulee kuitenkin harkita, mikäli toimintaohjelma ei sisällä kirjauksiin liittyviä konkreettisia toimia. Näin vältetään mahdollinen päällekkäisyys muiden hallitusohjelmassa olevien toimintaohjelmien kanssa. Oikeusministeriö kuitenkin kannustaa löytämään konkreettisia toimenpiteitä, joilla avoimen hallinnon näkökulmaa voitaisiin hallitusohjelman toimeenpanossa korostaa. Tämä lisäisi toimintaohjelman roolia ja vaikuttavuutta hallitusohjelmakirjausten toimeenpanossa, ja siten vahvistaisi avoimen hallinnon tavoitteiden toteutumista.</p>	<p>Osa asioista nousi laadintaprosessin aikana esille ehdotuksina ja ovat myös hallitusohjelmassa. Niiden osalta on kuitenkin haluttu käyttää samaa sanamuotoa kuin hallitusohjelmassa, jotta tuetaan hallitusohjelman toimeenpanoa. Kuten oikeusministeriö toteaaakin, niin tarkoituksena on tukea näiden asioiden osalta työtä konkreettisin toimenpitein.</p>
<p>Kokonaisuuden kannalta saattaisi olla järkevää yhdistellä samankaltaisia toimenpiteitä suuremmiksi kokonaisuuksiksi, jolloin sitoumus 1 olisi yhteismitallisempi muiden sitoumusten kanssa. Samalla olisi hyvä pohtia, voitaisiinko sitoumuksessa mainittuja koulutus- ja viestintätoimenpiteitä hyödyntää myös muissa sitoumuksissa, kuten sitoumuksissa 2 ja 3</p>	<p>Lisätty sitoumukseen 2 koulutuksesta ja viestinnästä.</p>
<p>Toimintaohjelma on rakenteeltaan selkeä ja tiivis. Oikeusministeriö kuitenkin ehdottaa, että valmistelun taustamuistio liitettäisiin soveltuvin osin osaksi toimintaohjelman johdantoa</p>	<p>Nostettu osia taustamuistiosta ohjelman alkuun.</p>
<p>Aikaisemmista toimintaohjelmista saatuja kokemuksia olisi myös hyvä nostaa esille. Lisäksi toimintaohjelman taustalla oleva Suomen OGP-verkosto tulisi esitellä.</p>	<p>Aeimmista toimintaohjelmista liitteenä. Työn organisointi lisätty ohjelmaan.</p>
<p>Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että toimintaohjelmassa korostetaan viranomaisten aktiivisia toimia avoimuuden edistämiseksi. Toimintaohjelmassa tulisi kuitenkin käydä ilmi sekä toimintaohjelmaa koordinoivat että toimenpiteistä vastuussa olevat tahot. Näin varmistetaan eri toimijoiden sitoutuminen toimintaohjelman toteuttamiseen.</p>	<p>Lisätty ja myös täydennetään ohjelman alkuvaiheessa, kun työryhmä on aloittanut työnsä.</p>
<p>Oikeusministeriö toivoo, että toimintaohjelman puitteissa olisi myös mahdollista luoda nykyistä tiiviimpää yhteistyötä kansainvälisiin toimijoihin</p>	<p>Kansainvälistä työtä tiivistetään edelleen. Suomi on puheenjohtanut OECD:n</p>

<p>(mm. OGP-maiden ja OECD:n suuntaan) ja lisätä näin tiedonvaihtoa yhteisistä teemoista.</p>	<p>avoimen hallinnon asiantuntijatyöryhmää (Expert Group on Open Government) ja aloittanut juuri puheenjohtajana OECD:n uudessa avoimen hallinnon työryhmässä (Working Party on Open Government). OGP-työssä Suomi on ollut aktiivinen muun muassa OGP:N pohjoismaisen yhteistyöverkoston luomisessa. Pyritään jatkossa nostamaan näiden kautta tulevia asioita vielä enemmän esille eri verkostoissa, viestinnässä ja koulutuksessa. Sitoumuksessa 1 kestävä avoimuus on nostettu esille tämä työ.</p>
---	---

Etelä-Suomen aluehallintoviraston yleishallintoyksikön lausunto

<p>Osallisuus: Kansalaisjärjestöakatemia osalta aluehallintovirasto pitää tavoitetta sinänsä kannatettava. Asiassa tulee kuitenkin huomioida, että suurin osa tapahtumista toteutettaisiin todennäköisesti sellaisilla alueilla, joilla aluehallintovirasto toimipaikkaverkostonsa vuoksi olisi koordinaatiovastuussa asianomaisen tapahtuman järjestämisestä. Tapahtumien järjestäminen ja koordinaatio edellyttävät resursseja, joita ei voida ottaa valvontatyöstä</p>	<p>Kansalaisjärjestöakatemia on tarkoitus järjestää keskitetysti.</p>
<p>Laatukriteereiden osalta aluehallintovirasto tuo esiin sen, että tiedonhallintalain ja arkistolaissa osalta jo tehty työ tulee huomioida, jotta päällekkäiseltä työltä vältytään</p>	<p>Lisätty ohjelmaan maininta.</p>

Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusvalvonnan yksikkö

<p>Saavutettavuusvalvonnan yksikön näkemyksen mukaan kestävää avoimuutta (sivu 11-12) luodaan muun muassa panostamalla ymmärrettävyyteen. Aluehallintovirasto kannattaa visualisointia viestinnän tukena, kunhan se toteutetaan saavutettavasti</p>	<p>Tarkennettu tekstiä tältä osin.</p>
<p>Avoimuus – Sitoutumisen vahvistaminen: Saavutettavuusvalvonnan yksikön näkemyksen mukaan saavutettavuus tulee ottaa osaksi avoimen hallinnon tukipakettia. Valvontaviranomaisen verkkosivustoa www.saavutettavuusvaatimukset.fi voi hyödyntää yhtenä kanavana. Yksikkö on työstämässä saavutettavuudesta koko ajan lisää</p>	<p>Lisätty tukipakettikohtaan.</p>

<p>materiaalia. Esimerkiksi e-oppiva koulutusmateriaalia saavutettavuudesta on tulossa</p>	
<p>Fingo ry</p>	
<p>mutta osin kunnianhimon taso voisi olla korkeammalla</p>	<p>Ohjelma on laadintaprosessin tulos ja tavoitteet suhteessa resursseihin nähden.</p>
<p>Eräs sellainen on osallisuus-toimintojen alla mainittu Kansalaisjärjestöakatemia, jonka tavoitteena on edistää kansalaisyhteiskuntaan liittyvää osaamista hallinnossa. Aloite on sinällään hyvä, mutta osaamistasoa tulee parantaa myös niiden virkahenkilöiden keskuudessa, jotka jo työskentelevät järjestöjen kanssa.</p>	<p>Muutettu kohtaa, niin että koskee kaikkia hallinnossa toimivia.</p>
<p>Osaamistasossa ja ymmärryksessä on valtavaa vaihtelua ministeriöiden välillä ja sisällä. Välillä osallistamis- ja kuulemiskäytännöt saattavat olla esimerkiksi varsin riippuvaisia ministeriön, osaston tai yksikön johdosta. Näin ei luonnollisestikaan saisi olla, vaan järjestöyhteistyö ja osallistamisen tulisi toimia samoilla periaatteilla vastuuvirkahenkilöstä tai ministeriöstä riippumatta. Fingo katsookin, että kansalaisjärjestöihin liittyvää osaamista edistettäisiin systemaattisemmin ja huomioidaan myös johdon osaamisen lisääminen. Avainasemassa on myös jatkuvuuden takaaminen myös toimintaohjelmakauden jälkeen</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Fingo katsoo, että strategioita olisi hyvä päivittää ja laajentaa koskemaan myös muita ministeriöitä osana avoimen hallinnon strategiaa. Se olisi myös yksi toimenpide, jolla voidaan edistää virkahenkilöiden osaamista ja kansalaisjärjestöjen systemaattista osallistamista osana hallitusohjelman tavoitetta kansalaisyhteiskuntaan liittyvän osaamisen lisäämisestä</p>	<p>Lisätty huomio tästä avoimen hallinnon strategiakohtaan.</p>
<p>Ministeriöistä, joissa strategiat ovat olemassa, on saatu myös hyviä tuloksia.</p> <p>Järjestöjen osallistaminen ei ole vain demokraattisen osallistumisen ja osallisuuden edistämistä, vaan osallistamalla järjestöt jo varhaisessa vaiheessa, jo ennen mahdollisia kuulemiskierroksia, jotta käytännön tietotaito ja mahdolliset ongelmakohdat voidaan välttää jo suunnitteluvaiheessa. Kansalaisyhteiskuntaa kuullaan usein vasta siinä vaiheessa, kun keskeiset valinnat on jo tehty, jolloin todellinen vaikuttavuus ja osallisuus ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Poikkeuksia ja hyviä esimerkkejäkin on. Sellainen on vaikkapa sisäministeriön valmistelema, viime keväänä hyväksytty uusi rahankeräyslaki. Sen valmistelu- ja kuulemisprosessi oli esimerkillinen ja pyrki huomiomaan eri ryhmät kattavasti. Erityisestä huolta pidettiin myös siitä, että järjestökentän osallistamisessa kuultiin riittävässä määrin pienempiä järjestöjä, joilta rahankeräykseen liittyvät lupaprosessit vievät merkittävästi resursseja. Toisena hyvänä esimerkkinä on mainittava opetus- ja kulttuuriministeriössä alkuun laitettu valtionavustusten</p>	<p>Näitä hyviä käytäntöjä on tarkoitus hyödyntää ja levittää. Kestävä avoimuus-sitoumuksen yhtenä osana on hyvien käytäntöjen levittäminen.</p>

<p>digitalisaatiohanke, jonka suunnitellussa järjestösektori on ollut alusta asti hyvin mukana</p>	
<p>Tämä koskee myös tätä avoimen hallinnon prosessia. Valitettavasti avoimen hallinnon toimintaohjelman luonnokseen upotetut tekstilinkit kuulluista tahoista eivät toimi, eikä asiakirjoja löydy, ainakaan helposti internet-tiedonhaulla. Siksi on vaikea arvioida, onko esimerkiksi järjestöhaastatteluisissa pidetty huolta siitä, että haastateltavien toimijoiden keskuudessa on riittävästi monimuotoisuutta</p>	<p>Tekstilinkkien toimimattomuus johtui valitettavasti teknisestä ongelmasta eli palvelinsiirrosta, joka tehtiin ennalta ilmoittamatta. Ongelmaa ei ollut koko lausuntokierroksen ajan, mutta ikävästi juuri sen viimeisinä päivinä. Pahoittelumme.</p> <p>Laadintaprosessin aikana oli useita osallistumismahdollisuuksia, -kierroksia ja tapoja, mutta varmasti myös runsaasti parantamisen varaa.</p>
<p>Toimenpide-esitys avoimen hallinnon tukipaketin päivittämisestä on kannatettava. Tässäkin Fingo huomauttaa, että toimenpide-esitystä ei pysty tarkastelemaan asiakirjalinkin kautta vaan se vaatii itsenäistä tiedonhankintaa. Yleisesti ottaen tulisi huomioida erityisesti digitalisaation asettamat vaatimukset: edes nuoremmat ikäryhmät eivät ole itsestään selvästi diginatiiveja, joten osallistumismahdollisuuksia on hyvä olla monenlaisia. Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi -palvelujen hyödyntäminen lisää merkittävästi avoimuutta, kuten tukipaketissakin on ohjeistettu. Lisäyksenä voisi suositella, että lausunnolla olevista asioista tiedotetaan esimerkiksi sosiaalisessa mediassa (Twitter, Facebook) asiaankuuluvien aihetunnistein. Tärkeää olisi myös, että tässä lausunnossa jo kertaalleen mainittu Säädosvalmistelun kuulemisopas on osa avoimen hallinnon toimintaa.</p>	<p>Huomioimme tämän kehittämistyössä.</p>
<p>Fingo kannattaa myös lämpimästi avoimen datan alla mainittuja toimenpiteitä. Erittäin tärkeä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on eettisen ohjeistuksen laadinta tekoälyn käyttöön. Sen suunnittelussa on tärkeä konsultoida erityisryhmiä sekä huomioida myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamat standardit sekä YK:n suositukset tekoälyn etiikasta.</p>	<p>Lisätty avoin data sitoumuksen eettinen ohjeistuskohdan.</p>
<p>Oulun kaupunki</p>	
<p>Avoimen hallinnon kansallisen toimintaohjelman laatiminen nelivuotiseksi lisää pitkäjänteisyyttä hallitusohjelman tavoitteiden tukemiseen ja tehostaa suunnitelmatyön arviointia sekä seuranta. Resursointi ja keinojen tunnettuus avoimen hallinnon edistämiseksi ovat ensiarvoisen keskeisiä tavoitteiden toteuttamisessa. Arviointi sukupuolen näkökulmasta lisää ja syventää avoimen hallinnon osa-alueiden toteutumisesta saatavaa tietoa. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvioiminen ovat menetelmiä,</p>	<p>Ohjelman tasa-arvovaikutusten arviointia on laajennettu koskemaan yhdenvertaisuutta.</p>

<p>joilla saadaan tietoa eri väestöryhmistä. Sukupuolivaikutusten arviointia täydentämässä tulee esiin yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnilla saavutettava intersektionaalisuus. Ihmisvaikutusten arviointi (THL) kokonaisuudessaan helpottaa tiedon saamista juuri siitä väestöryhmästä, josta tietoa halutaan tavoitella. Arviointi on todella suositeltavaa kehittämistyön syventämiseksi, uusien osallisuuden ja vuorovaikutuksen menetelmien käyttöönottamisen lisäksi.</p>	
<p>Sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan rakentamisessa on hyvä tarkastella ajan ilmiöitä. Luottamusta lisää sosiaalinen media avoimen tiedon välityksellä, mutta toisaalta vähentää sitä mahdollistamalla erilaiset ilmiöt, kuten osittain kasvottoman vihapuheen. Median hallinta aikana, jolloin mikä tai kuka tahansa voi toimia mediana suhteessa julkishallinnollisiin organisaatioihin haastaa luottamusta myös Suomessa. Luottamuksen vahvistamisessa on hyvä tarkastella tutkimustietoa, kuten VM:n tutkimusraportissa Poliittinen ja sosiaalinen luottamus: polut, trendit ja kuilut ”Kuka luottaa ja kuinka paljon?” Luottamukseen ja avoimuuteen liittyvä koulutus suhteessa julkisuuslakiin ja tietosuojaan on hyvä yhdistää ja lisätä tietoa lakien ja asetusten asettamista rajoista, joissa julkishallinnossa liikumme. Toisaalta saavutettavuusdirektiivin huomioiminen digitaalisissa palveluissa, esteettömyyden huomioiminen rakennetun ympäristön suhteen, esim. osallisuus- ja vuorovaikutustilaisuuksien järjestämisessä ja ennakoiva viestintä ovat lisäämässä yhdenvertaisuutta ja kaikille avointa yhteiskuntaa.</p>	<p>Lisätty saavutettavuudesta ohjelmaan.</p>
<p>SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry</p>	
<p>Meneillään oleva toimintaympäristön muutos koskee erityisesti sähköisiä palveluja, viestintää ja mielipiteenvaihtoa. Kehittyvät digitaaliset yhteydet tuovat yhtäältä uusia viestinnän, toiminnan, osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, toisaalta ne mahdollistavat myös aktiiviset päätöksentekoa ja luottamusta murentavat toimet esimerkiksi väärän informaation levittämisen, sähköisiin järjestelmiin tunkeutumisen ja niiden toiminnan häirinnän kautta.</p> <p>SOSTE kannattaa hallitusohjelman ja toimintaohjelmaluonnoksen 2. sitoumuksen mukaisen Avoimen hallinnon strategian laatimista. Strategiassa tulee huomioida edellä mainitut teknologian kehitykseen ja toimintaympäristön muutokseen liittyvät haasteet.</p>	<p>Lisätty mukaan tekstiin.</p>
<p>Toimintaohjelmaluonnoksen sitoumuksen 4 yhtenä toimenpiteenä on luoda yhteinen ohjeistus tekoälyn eettisestä käytöstä sen varmistamiseksi, ettei tekoälyjärjestelmissä hyödynnetä välittömästi tai välillisesti syrjiviä toimintamalleja. Toimenpide on hyvä, mutta se ei vastaa kaikkiin tekoälyn käyttöön liittyviin haasteisiin. Tekoälyn käyttöön oikeudellisesti ja eettisesti monin tavoin haastavana kysymyksenä on syytä pureutua laajemmin edellä mainittua Avoimen hallinnon strategiaa laadittaessa.</p>	<p>Huomioidaan strategiaa laadittaessa.</p>
<p>Myös digitaalisten palvelujen edistäminen kuuluu avoimeen hallintoon. Sen suhteen on syytä muistaa, että kaikilla ei ole yhdenvertaisia</p>	<p>Saavutettavuudesta lisätty.</p>

<p>edellytyksiä tai mahdollisuuksia digitaalisten palvelujen käyttöön. Toimintaohjelmaluonnoksen sitoumus 1 sisältää kolme toimenpidettä liittyen ymmärrettävyyteen. Ymmärrettävyys on kuitenkin vain yksi osa digitaalisten palvelujen saavutettavuutta. Saavutettavuus on välttämätön edellytys laajojen kansalaispiirien (mukaan lukien vammainen ja iäkkäät ihmiset) osallisuudelle ja sen toteutumisessa on edelleen paljon puutteita.</p>	
<p>Suomessa on juuri hyväksytty Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019), jonka sisältämien saavutettavuusvaatimusten täytäntöönpanon tulisi olla toimintaohjelman keskiössä. SOSTE esittää sen lisäämistä erilliseksi toimenpiteeksi toimintaohjelmaan.</p>	<p>Ei ole lisätty erilliseksi toimenpiteeksi ohjelmaan, mutta tullaan huomioimaan läpilaikkaavana teemana ohjelman toimeenpanossa.</p>
<p>Lisäksi saavutettavuusvaatimukset tulee huomioida sitoutumisen vahvistamista koskevaan toimenpiteeseen sisältyvässä avoimen hallinnon tukipaketin päivityksessä.</p>	<p>Lisätty tukipaketin kohtaan.</p>
<p>Sitoumus 1 sisältää toimenpiteenä myös kansalaisjärjestöakatemiapäivän, jonka tavoitteena on lisätä kansalaisyhteiskuntaa liittyvää osaamista hallinnossa. Ajatus virkamiesten tutustuttamisesta kansalaisjärjestöjen toimintaan ja -toimijoihin teemapäivän avulla on hyvä, mutta riittämätön. SOSTE esittää toimintaohjelmaan lisättäväksi, että Suomeen valmistellaan eri hallinnonaloja ohjaava kansalaisjärjestöstrategia, joka turvaa järjestöjen autonomian ja vahvistaa kansalaistoiminnan toimintaedellytyksiä.</p>	<p>Valmistellaan puoliväliarvioinnin kohdassa mahdollisesti lisättäväksi sitoumuksiksi. Nyt lisätty aiheesta myös avoimen hallinnon strategian kohtaan.</p>
<p>Ohjelmaluonnoksen sitoumuksen 1 vammaisneuvostopäivää koskevan toimenpiteen kohdalla lukee, ettei vanhus- ja vammaisneuvostoilla ole yhteistä toimijaa ja että vammaisneuvostoille luodaan uusi vammaisneuvostopäivä. Mainituilla neuvostoilla ei ole omaa yhdistystä, mutta asian ilmaiseminen esitetyllä tavalla antaa yleistilanteesta puutteellisen kuvan sivuuttamalla tyystin Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan VANEn.</p>	<p>Sitoumuskohdan tekstiä muutettu.</p>
<p>VANE toimii Suomessa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen kansallisena koordinaattorina ja on sijoitettu sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen. VANE järjestää vuosittain myös Vammaisneuvostopäivät. Seuraavan kerran tilaisuus toteutetaan Helsingissä 27.-28.11.2019. Uusia tapahtumia suunniteltaessa tulee pyrkiä päällekkäisyyksien välttämiseen ja keskinäiseen synergiaan. Sinänsä tervetullut kirjaus siitä, että vammaisneuvostopäivän suunnittelu aloitetaan kuulemalla vammaisneuvostojen jäsenten toiveita, voi olla tässä avuksi. Toimenpidetiedossa ehdotetaan myös vanhus- ja</p>	<p>Selvennykseksi, että ohjelmassa mainittu vanhus- ja vammaisneuvostopäivän osittainen yhdistäminen tarkoittaa, että ne voitaisiin järjestää samaan aikaan ja jotkut päivän ohjelman yleiset osiot voisivat olla yhteisiä. Samaan tapaan kuin on järjestetty yhteisiä ikäihmisten</p>

<p>vammaisneuvostopäivien osittaista yhdistämistä. Tätä pohdittaessa tulee muistaa, että vammaisia henkilöitä on kaikissa ikäryhmissä.</p>	<p>ja nuorten päiviä yksittäisissä kunnissa.</p>
<p>Ylipäätään SOSTE haluaa tuoda esiin tarpeen kansalaisjärjestöjen oikea-aikaisesta ja systemaattisesta kuulemisesta päätös- ja säädösvalmistelussa. Tässä hyvänä ohjenuorana toimisi oikeusministeriön laatima säädösvalmistelun kuulemisopas, josta kuitenkin käytännössä poiketaan valitettavan usein etenkin lausuntoaikojen osalta. Päätös- ja säädösvalmistelun tulisi myös aina sisältää kansalaisjärjestövaikutusten arviointi, mikä ei tällä hetkellä kuulu vakiomuotoisesti valmisteluaineistoon.</p>	<p>Näitä nostetaan esille osana johdon sitoutumisen tukea ja avoimen hallinnon tukea virkamiehille.</p>
<p>Toimintaohjelma on valmisteltu laajan yhteistyön ja kuulemisen tuloksena, mutta tarkemmat tiedot prosessista ja siihen osallistuneista tahoista eivät käy ilmi lausuntopyyntöaineistosta. Toimintaohjelmaluonnokseen sisällytetyt linkit eivät toimi, eikä suurin osa dokumenteista (ml. ”Mitä kuulimme” -muistio, joka sisältää prosessin kuluessa esiin tulleita asioita ja näkemyksiä sekä tiedon haastatelluista tahoista) ole saatavilla myöskään avoimen hallinnon verkkosivujen kautta.</p>	<p>Tekstilinkkien toimimattomuus johtui valitettavasti teknisestä ongelmasta eli palvelinsiirrosta, joka tehtiin ennalta ilmoittamatta. Ongelmaa ei ollut koko lausuntokierroksen ajan, mutta ikävästi juuri sen viimeisinä päivinä. Pahoittelumme.</p> <p>Laadintaprosessin aikana oli useita osallistumismahdollisuuksia, -kierroksia ja tapoja, mutta varmasti myös runsaasti parantamisen varaa.</p>
<p>Lausuntopalvelu.fi sivun lausuntopyyntölistalla ei ole yhtään kansalaisjärjestöä. Lausuntokierroksesta ei ole lähetetty tietoa SOSTE:lle tai monille muillekaan järjestöille, joita toimintaohjelman sisällöt kuitenkin monin tavoin koskettavat. Mainitut seikat ovat hämmentävällä tavalla ristiriidassa toimintaohjelman tarkoituksen ja sisällön kanssa eikä valmistelua näiltä osin voida pitää avoimuuden ja osallisuusperiaatteen mukaisena.</p>	<p>Pahoittelemme näitä teknisiä virheitä. Missään nimessä ei ole ollut tarkoitus sulkea ketään lausuntomahdollisuuksien ulkopuolelle. Pyrimme viestimään mahdollisimman avoimesti lausuntomahdollisuudesta, mutta emme selvästikään onnistuneet toivotulla tavalla.</p>
<p>SOSTE toivoo, että toimintaohjelmaa jatkossa uudistettaessa lausuntopyyntö kohdennetaan tai ainakin lausuntomahdollisuudesta viestitään suoraan myös järjestökentälle. Myös toimintaohjelmaan liittyvistä tilaisuuksista, tapahtumista ja muusta toiminnasta on toivottavaa tiedottaa laajasti osallisuutta mahdollistavassa ja edistävässä hengessä.</p>	<p>Tulemme toimimaan näin jatkossa. Olemme viestineet uutiskirjeellä, sosiaalisessa mediassa ja nettisivuilla. Tulemme vielä kehittämään viestintää. Jo nyt lähes kaikkiin avoimen hallinnon tilaisuuksiin on kaikilla vapaa pääsy. Poikkeuksena vain vanhusneuvostopäivän kaltaiset</p>

	tilaisuudet, jotka on tarkoitettu tietyille kohderyhmälle (kutsuttuja ovat nimenomana vanhusneuvostojen jäsenet).
Liikenne- ja viestintävirasto	
<p>kiittää lausuntopyyntöä ja toteaa, että toimintaohjelman laatiminen nelivuotiseksi on hyvä uudistus. Virasto jatkaa omalta osaltaan työtään avoimen hallinnon kehittämiseksi hallinnon rakenteita ja prosesseja uudistamalla sekä organisaation käyttämää kieltä selkeyttämällä. Palveluiden ja prosessien kehittämisessä otetaan huomioon erilaisten asiakkaiden ja sidosryhmien mahdollisuus osallistua asioiden valmisteluun. Viraston perehdyttämisen kehittämisessä kiinnitetään erityisesti huomiota julkisuuslainsäädäntöön. Verkkosivujen saavutettavuudesta on huolehdittu ja palvelujen saavutettavuuteen kiinnitetään tulevaisuudessa entistäkin enemmän huomiota. Liikenne- ja viestintävirasto julkaisee verkkosivuillaan avointa dataa ja on kehittänyt mydata-periaatteen mukaisesti omien tietojen hallintaa sähköisessä asiointissa. Katsommekin, että mydata-periaatteen toteuttaminen laajemmin lisäisi hallinnon ja datan avoimuutta. Avoimen hallinnon periaatteet on sisällytetty Liikenne- ja viestintäviraston johtamisjärjestelmään ja toimintastrategiaan.</p>	Kiitos esimerkillisestä toiminnasta. Käytämme mielellään jatkossa esimerkkinä hyvästä käytännöstä.
<p>Toimintaohjelman kestävä avoimuutta koskevassa sitoumuksessa mainittuun tukimateriaalipakettiin toivotaan tietoa yleisistä visualisoinnin ongelma-kohdista (mm. harhaanjohtavuus) ja keinoista niiden välttämiseksi. Toiminta-ohjelman avointa dataa koskevassa sitoumuksessa kerrotaan rajapinnoista saatavilla olevan tiedon kuvaamisesta yhdenmukaisia menettelyjä soveltaen. Tällä hetkellä jää vielä epäselväksi, että mitä nämä yhdenmukaiset menettelyt ovat. Laatukriteerien laatimisessa on hyvä ottaa huomioon muun muassa tiedon sisällön sekä datan mahdollisten vinoumien ja muiden laatuongelmien kuvaaminen mahdollisimman tarkalla tasolla. Eettisen ohjeistuksen luomisessa on hyvä kiinnittää erityistä huomiota tekoälyn selitettävyyteen, esteettömyyteen, läpinäkyvyyteen ja datan vinoumiin sekä tekoälyn luotettavuuden arviointiin.</p>	Huomioidaan jatkotyössä.
<p>Eettisen ohjeistuksen tekemisessä lienee syytä verrata sitä EU:ssa valmisteilla olevat tekoälyn eettisen ohjeistuksen kanssa: https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-artificial-intelligence-ethics-checklist-ready-testing-new-policy-recommendations-are. Toimintaohjelmassa mainittujen sitoumusten lisäksi Liikenne- ja viestintävirasto pitää tärkeänä, että myös viranomaisten tavoitettavuuteen kiinnitetään huomiota.</p>	Lisätty sitoumukseen teksti kansainvälisistä sopimuksista.
<p>Yksityiskohtaisena kommenttina olisi vielä hyvä huomioida, että tutkijaintoista.fi-sivustolla virastouudistuksen tiedot eivät ole kaikilta osin vielä päivittyneet. Liikenne- ja viestintävirastoon yhdistyivät 1.1.2019</p>	Toimitetaan tieto sivuston ylläpitoon, että tiedot eivät ole ajantasalla.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi ja Viestintävirasto sekä osa Liikennevirastoa.	
Väestörekisterikeskus	
<p>Sitoumus 1. Kestävä avoimuus, Väestörekisterikeskus kannattaa tavoitetta siitä, että jokaiselle virkamiehelle toteutettaisiin hyvä virkakieli –kurssi. Jo nyt ehdotetun lisäksi Väestörekisterikeskus toteaa, että kyseiseen kurssiin olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää periaatteita myös siitä, miten sosiaalisessa mediassa virkamies voi osallistua keskusteluihin. Sosiaalisen median kanavilla on ollut tilanteita, joissa virkamies ei tiedä miltä osin hän voi osallistua keskusteluihin. Tämä ei Väestörekisterikeskuksen näkemyksen mukaan ole tehokkaan valtiohallinnon kannalta hyvä asia. Tämän vuoksi Väestörekisterikeskus näkee tärkeäksi sen, että virkamiesten oikeuksia ja velvollisuuksia sananvapauden suhteen selvennettäisiin, jolloin keskusteluissa osattaisiin paremmin erottaa henkilökohtaiset mielipiteet organisaatioiden mielipiteistä. Ääritapauksissa kaikki virkamiehen sosiaalisen median toiminta voidaan tulkita viranhaltijan toiminnaksi. Olisi myös tarpeenmukaista pohtia sitä, voisiko koko kurssi olla yhteiskunnalle avoin sen sijaan, että sitä tarjottaisiin vain valtion virkamiehille eikä esimerkiksi kunnan työntekijöille. Edelleen Väestörekisterikeskus katsoo, että koulutusta olisi hyvä lisätä virkamiehille myös sekä tiedonhallinnan että avoimen datan osalta</p>	Lisätty sosiaalisesta mediasta tukipaketin kohtaan. Edistetään ja huomioidaan jatkotyössä, että kurssi on myös kunnan työntekijöiden hyödynnettävissä.
Väestörekisterikeskus lisäksi ehdottaa, että e-kurssiin lisättäisiin perustietoa julkisuuslaista ja esimerkiksi henkilötietojen suojasta.	Lisätty avoimuuskurssin kohtaan.
<p>Kestävän avoimuuden ohjelma on laadittu kansalaisyhteiskunnan ja hallinnon välille. Avoimuudella olisi mahdollista saavuttaa parempaa yhteistyötä poikkihallinnollisesti myös hallinnon osien sisällä, esimerkiksi virastojen ja ministeriöiden sekä valtion ja kuntien välillä. Erityisesti Väestörekisterikeskuksen näkemyksen mukaan virastojen ja ministeriöiden ohjausrooleja olisi hyvä selkeyttää. Käytännöt vaihtelevat eri hallinnonaloilla ja tulossopimuksissa. Yleisesti ottaen avoimen hallinnon toimintaperiaatteet tunnetaan paremmin sellaisilla hallinnonaloilla, joissa on pidempi historia kansalaisyhteiskunnan kanssa toimimisessa. Dataa avataan avoimeksi myös sen takia, että viranomaisyhteistyö helpottuu ja nopeutuu.</p>	Sisäinen avoimuus lisätty avoimuuskoulutuskohtaan.
Edelleen Väestörekisterikeskus katsoo, että tavoite tiedon visualisoinnista on hyvä. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista selvittää, voisiko visualisointia vahvistaa myös niin, että ulkoistamisen sijaan valtion hallinnossa olisi myös graafikkoja.	Huomioidaan jatkotyössä.
<p>Sitoumus 2. Avoimen hallinnon strategia, Avoimen hallinnon osalta Väestörekisterikeskus näkee tarkoituksenmukaiseksi selvittää sitä, voisiko avoimen datan strategia olla osana avoimen hallinnon strategiaa. EU:n komissio on useiden vuosien ajan toivonut jäsenmailta avoimen datan strategista ohjelmaa. Kyseisen ohjelman sisällöstä ja olemassaolosta on</p>	Selvitetään osana avoimen hallinnon strategiatyötä.

<p>saanut pisteitä esimerkiksi EU:n jäsenmaita vuosittain vertailevassa Open Data Maturity –tutkimuksessa.</p>	
<p>OGP:n osalta Väestörekisterikeskus katsoo, että tietoisuutta muiden OGP maiden toiminnasta olisi hyvä vahvistaa kansallisesti. Tietoisuuden lisääntytyä olisi käytännössä helpompaa verrata Suomen toimintaa muihin OGP maihin ja nähdä lisäksi kansainvälisen toiminnan luomia hyötyjä muun muassa kansainvälisen rikollisuuden, rahanpesun ja korruption vähenemisenä. Lisäksi Väestörekisterikeskus kiinnittää huomiota Digital 9-sopimukseen ja sen jäseniin. Kyseinen sopimus pyrkii olemaan maailman johtavien digitaalisten valtioiden yhteenliittymä, jonka osapuolina on usea OGP maa. Väestörekisterikeskuksen näkemyksen mukaan Suomen olisi hyvä harkita tähän sopimukseen liittymistä.</p>	<p>Huomioidaan ja panostetaan jatkossa entistä enemmän kansainvälisen tiedon ja hyvien käytäntöjen levittämiseen.</p>
<p>Sitoumus 3. Avoimuusrekisteri, Avoimuusrekisterin osalta Väestörekisterikeskuksen mukaan olisi toivottavaa, että oikeusministeriö rakentaisi avoimuusrekisterin avoimella lähdekoodilla, avoimesti ja soveltaen ketterän ohjelmistotuotannon menetelmiä. Lisäksi avoimuusrekisteriin tulisi toteuttaa avoimet rajapinnat ja sen sisältö tulisi olla ladattavissa avoimena datana. Muussa tapauksessa avoimuusrekisterin luotettavuus ja asiakaslähtöisyys voisi olla haastavaa perustella.</p>	<p>Jatkotyössä selvitettäväksi/huomioitavaksi.</p>
<p>Sitoumus 4. Avoin data, Valtion tietojärjestelmäsalkussa on laskutavasta riippuen noin 1600 tietojärjestelmää. Väestörekisterikeskus katsoo, että tietojohdamisen kannalta olisi erittäin tärkeää luoda kokonaiskuva siitä, mitä tietoa on mihinkin tallennettu ja mihin tietoa liikkuu. Kun kokonaiskuvaan lisätään kuntien tietojärjestelmät, sekä valtion omistuksessa olevat yritykset, päästään kansallisesti useisiin tuhansiin järjestelmiin. Vaikka kokonaiskuva on laaja, Väestörekisterikeskus katsoo kokonaiskuvan luomisen olevan erityisen tärkeää yhteiskunnan toiminnan kannalta myös jatkossa.</p> <p>Väestörekisterikeskus kiinnittää lisäksi erityistä huomiota tekoälyn eettisyyteen. Väestörekisterikeskuksen näkemyksen mukaan tekoälyn eettisyys vaatii lisää määrittelyä sekä osallistumista kansainväliseen yhteistyöhön. Aiheen osalta on edelleen erityisen olennaisia kysymyksiä auki. Esimerkkinä mainittakoon kysymys siitä, voisiko julkinen hallinto luottaa suljettuihin algoritmeihin osana tekoälyä vai pitäisikö julkisen hallinnon toiminnassa hyödynnettävien algoritmien olla aina avoimia, jolloin niiden toimintalogiikka olisi koko yhteiskunnan tarkastettavissa. On myös todennäköistä, että yleisten periaatteiden lisäksi tekoälyn eettiset periaatteet tulee määritellä jokaisella toimialalla erikseen. Erityisesti hallinnon asiakkaan ja tekoälyn suhteen määrittely on tärkeää. On pohdittava esimerkiksi sitä, olisiko kansalaisella oikeus kieltäytyä tekoälystä häntä itseään koskevissa asioissa.</p>	<p>Huomiot tarkasteluun jatkotyössä.</p>

Rikosseuraamuslaitos	
Toimintaohjelmassa tulisi Rikosseuraamuslaitoksen näkemyksen mukaan lisäksi kiinnittää huomiota toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamiseen digitaalisen kehityksen ulkopuolella olevien ryhmien osalta sekä toimintaohjelman ja sen tavoitteiden tunnettavuuden lisäämiseen maahanmuuttajajärjestöjen keskuudessa.	Otetaan huomioon ohjelman toimeenpanossa.
Lisäksi tulisi tarkemmin määritellä kuinka toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamisen seuranta järjestetään.	Tähän tullaan kiinnittämään huomiota ja määrittelemään kun avoimen hallinnon ohjelmaa tukeva työryhmä käynnistää toimintansa.
Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että saavutettavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Saavutettavuusdirektiivin soveltaminen edellyttää koko julkishallinnolta toiminnan kehittämistä. Saavutettavuus on tekniikkaa, käytettävyyttä ja sisällön selkeyttä. Kun verkkopalvelut sisältävät esimerkiksi pdf-tiedostoina julkaistavia asiakirjoja, on verkkopalveluista vastaavien lisäksi tarpeen kouluttaa myös muita kirjoittajia saavutettavien dokumenttien tuottamisessa.	Saavutettavuudesta lisätty muun muassa tukipaketin kohtaan.
Kotimaisten kielten keskus	
Tärkeää on myös, että Avoimen hallinnon tukipakettiin lisätään materiaalia tasa-arvonäkökulmasta sekä siitä, miten kieliryhmät tulee huomioida hallinnon avoimuuden parantamisessa ja eri ryhmien vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisessä. Toivoisimme kuitenkin, että ruotsin kielen asema ja rooli olisi toimintaohjelmassa selvemmin näkyvissä. Miten ruotsi huomioidaan toimintaohjelman sitoumusten toteuttamisessa, esimerkiksi kun tuotetaan materiaaleja? Nyt sitoumuksissa mainitaan vain, että avoimuuskoulutus eOppivaan laaditaan sekä suomeksi että ruotsiksi.	Lisätty ohjelmaan huomiot, että päivitys koskee myös tukipaketin ruotsinkielistä versiota. Myös avoimuuspeli ja muut mahdolliset tulevat materiaalit tuetetaan myös ruotsinkielisinä.
Eri kieliryhmien huomioimiseen liittyy lisäksi viranomaisen velvoite edistää vähemmistökielisten kielellisiä oikeuksia, joka on kirjattu esimerkiksi saamen kielilakiin ja viittomakielilakiin. Osallisuutta ja luottamusta lisäävä toimenpide olisi parantaa julkishallinnossa työskentelevien tietoa paitsi kielellisistä oikeuksista myös keinoista niiden edistämiseen. Kielelliset oikeudet -koulutus eOppivassa on hyvä alku.	Avoimen hallinnon tulipakettiin on tulossa uutta osuutta kielellisistä oikeuksista.
Kielen ja viestinnän asiantuntemusta sekä laajaa kielikäsitystä tarvitaan paitsi hallinnon asiakkaille suunnatussa viestinnässä ja palveluissa myös johtamisessa, päätöksenteossa ja eri asiantuntijoiden tekemässä valmistelutyössä. Vain siten voidaan kehittää hallinnon viestinnän ja	Lisätty ohjelmaan.

<p>tekstityön käytänteitä, tietojärjestelmiä ja esimerkiksi käsitteitä niin, että ne mahdollisimman tehokkaasti parantavat hallinnon ymmärrettävyyttä sekä vahvistavat osallisuutta ja luottamusta.</p>	
<p>Ymmärrettävyys – Hyvän virkakielen koulutus kaikille virkamiehille. Pidämme tätä sitoumusta erittäin tarpeellisena. Jo käytettävissä olevan Hyvän virkakielen verkkokurssin lisäksi tässä tulisi mainita laajempi virkakielen verkko-opiskelumateriaali, jota Kotimaisten kielten keskus parhaillaan valmisteleekin kolmivuotisessa hankkeessa (2019–2021). Nykyinen kurssi on tämän opiskelumateriaalin pilotti ja kattaa siitä vain pienen osan. Tekeillä oleva kurssikokonaisuus koostuu eri aihealueista ja opintopoluista, joista on mahdollista valita omien työtehtävien kannalta tarpeellisimmat. Mukana on myös virastojen johdolle suunnattuja osioita.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Tärkeä on myös sitoumuksessa mainittu ohjeistus tai ohjelma, jolla pyritään varmistamaan, että kaikki valtion virkamiehet käyvät kurssin. Ehdotamme, että verkkokurssi hyvästä virkakielestä liitettäisiin osaksi kaikkien valtionhallinnon ja mahdollisuuksien mukaan kuntahallinnonkin työntekijöiden perehdytystä. Ohjeistukseen tulisi liittää myös suositus, että virastoissa suunniteltaisiin yhdessä, miten opittuja tietoja ja taitoja hyödynnetään käytännön työssä</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Ymmärrettävyys –Selkokielen osaamisen tason nostaminen hallinnossa. Pidämme myös tätä sitoumusta erittäin tervetulleena ja tarpeellisena. Haluamme kuitenkin nostaa esiin sen, että on toimialoja, kuten sosiaali- ja terveystoimi, joilla verkkokurssin tarjoamat selkokielen perustiedot eivät riitä. Kurssin toteuttamisen lisäksi olisikin tarpeen, että näille toimialoille saataisiin asiantuntijoita, jotka olisivat perehtyneet selkokieleen syvämmällä tasolla. He voisivat tukea muun henkilöstön kouluttautumista ja edistää selkokielen käyttöä omalla alallaan.</p>	<p>Huomioidaan jatkotyössä.</p>
<p>Ymmärrettävyys – Visualisointiin rautalankamalleja. Mielestämme visualisoinnin tukimateriaalin laatiminen on tarpeen. Koska visualisoinnit ovat osa tekstejä ja usein sisältävät tekstejä, visualisoinnin tukimateriaalin laadinnassa tulisi olla mukana myös kielen asiantuntijoita.</p>	<p>Huomioidaan työssä.</p>
<p>Ehdotamme, että viestintää koskevat sitoumukset esitetään heti ymmärrettävyyteen liittyvän sitoumuksen jälkeen, koska hallinnon kieltä ja viestintää ei voi kehittää toisistaan erillään.</p>	<p>Ei ole muutettu. Olisi voinut olla yksi mahdollinen vaihtoehto. Kaikilla alueilla on yhteys toisiinsa ja järjestykseen on useita eri vaihtoehtoja, joista päädyttiin kuitenkin pysymään alkuperäisessä.</p>

<p>Laaditaan Suomelle Avoimen hallinnon strategia. Pidämme tärkeänä, että strategiassa otetaan huomioon kielen ja viestinnän keskeinen rooli sekä kestävä avoimuuden perustana että myös silloin, kun etsitään ja kokeillaan uusia ratkaisuja ja uudenlaisia vuorovaikutustapoja. Strategian laadinnassa tulee olla mukana kielen ja viestinnän asiantuntijoita.</p>	<p>Huomioidaan työtä organisoitaessa.</p>
<p>Laaditaan tiedon hyödyntämistä helpottavat laatukriteerit. Kun tavoitteena on kehittää julkisen hallinnon tietovarantojen avoimuutta sekä helpottaa tiedon hyödyntämistä, tähänkin kehitystyöhön tarvitaan mukaan viestinnän ja kielen asiantuntijoita. Tiedon hyödyntämistä helpottavien laatukriteerien tulisi turvata myös se, että tieto on mahdollisimman laajasti ja monenlaisten toimijoiden hyödynnettävissä. Tarvitaan siis panostusta tietovarannoista tiedottamiseen ja niiden käytön ymmärrettävään ohjeistukseen.</p>	<p>Huomioidaan työssä.</p>
<p>Oikeuskanslerinvirasto</p>	
<p>Avoimen hallinnon toimintaohjelman suhde muihin lainsäädännön ja hallituksen toiminnan suunnittelun asiakirjoihin ja niissä linjattaviin toimenpiteisiin ei lausunnonantajan näkökulmasta ole aivan selkeä.</p>	<p>Ohjelmaan lisätty selvitystä avoimen hallinnon ohjelman luonteesta. Toimintaohjelman laadinnan perusteet tulevat avoimen hallinnon kansainvälisestä kumppanuushankkeesta.</p>
<p>Yleisenä huomiona totean, että hallinnon avoimuuden ylläpitäminen ja kehittäminen vaatii ajantasaista yleis- ja erityislainsäädäntöä sekä kaikkien hallinnonalojen yhteensovitettua pitkäjänteistä työtä. Avoimen hallinnon toimintasuunnitelma ei saisi jäädä vain tiettyjen hankkeiden koonnokseksi vaan tukea johdonmukaista ja pitkäjänteistä julkisen hallinnon ja julkisten palveluiden kehittämistä hyvän hallinnon näkökulmasta.</p>	<p>Avoimen hallinnon toimintaohjelman luonne tulee avoimen hallinnon kansainvälisestä kumppanuushankkeesta. Yhdeksi sitoumukseksi on nostettu avoimen hallinnon strategia, jotta voidaan varmistaa vielä nykyitä pitkäjänteisempi, strategisempi ja johdonmukaisempi työ avoimen hallinnon eteen.</p>
<p>Toisena toimintaohjelman luonnosta koskevana yleisenä huomiona totean, että avoimuus on perusoikeuksien näkökulmasta osa osallisuutta ja osallistumisoikeuksia. Osallisuus sisältää oikeuden ja mahdollisuuden toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä sekä julkisen vallan toimet tämän toteutumisen edistämiseksi. Osallistumisoikeudet sisältyvät perustuslain 14 §:ään ja lisäksi useisiin muihin perustuslain perusoikeuksiin, joista on erityisesti mainittava tässä yhteydessä kielelliset oikeudet ja ympäristöperusoikeuteen perustuslain 20 §:ssä sisältyvät</p>	<p>Lisätty 14.4 §</p>

<p>oikeudet vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon sekä ympäristöperusoikeuteen sisältyvät tulevien sukupolvien oikeudet samoin kuin oikeus oikeusturvaan ja hyvään hallintoon. Luonnoksessa on sinänsä hyvin tunnistettu keskeisiä avoimen hallinnon osa-alueita. Korostaisin kuitenkin osallisuuden ja osallistumisoikeuksien eroa ja perusoikeusperustaa. Edelleen totean, että hallinnon yleisen avoimuuden, julkisuusperiaatteen ja tietojensaantioikeuksien sekä Euroopan unionin oikeudessa erikseen säännellyn ja varsin laajan ympäristötiedon avoimuusperiaatteen ja tiedon saatavuuden merkitys myös tulevien sukupolvien oikeuksille olisi perusteltua sisällyttää hallinnon avoimuutta koskeviin hallintopoliittisiin suunnittelu- ja ohjausdokumentteihin. Yksityiskohtaisena huomiona totean, että toimintasuunnitelmassa tulisi perustuslain 2 §:n ohella huomioida myös perustuslain 14.4 §:ssä julkisen vallan tehtäväksi säädetty velvollisuus edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon (s. 5).</p>	
<p>Lainsäädännön kielen ja perusteluiden ymmärrettävyys sekä sitä koskeva työ olisivat tärkeitä osia avoimen hallinnon toimintaohjelmaa. Tähän kuuluu myös lainsäädännön vaikutusarviointien parantaminen siten, että lainsäädännön vaikutukset tulevat ymmärrettäviksi. Lainsäädäntöön liittyvät kuulemismenettelyt ja osallisuuden turvaaminen lainvalmistelussa on hyvin tärkeä osa hallinnon avoimuuden toteuttamista. Oikeuskanslerin ennakkollisen säädösvalvonnan havaintojen perusteella lainvalmistelun tilasta ja kehittämistarpeista tehdyn yhteenvedon olen julkaisut erikseen oikeuskanslerin puheenvuorossa 20.5.2019. Siinä olen arvioinut myös avoimen hallinnon toimintaohjelman tavoitteena olevan luottamuksen vahvistamisen edellytyksiä. Erityisesti hallinnon avoimuuteen liittyvinä havaintoinani nostan esille säädösvalmistelussa valtioneuvoston puolella osallistamisen vajeet ja soveltajien ja toimeenpanon näkökulman riittämättömän huomioinnin. Lausuntoajat ovat joissakin tapauksissa lyhyitä, jopa vain noin viikon mittaisia, ja pääosa lausuntoajasta saattaa ajoittua heinäkuuhun. Tästä on oikeuskansleri toistuvasti esittänyt ministeriöille kriittisiä havaintoja. Finlexissä olevan Säädösvalmistelun kuulemisoppaan ohjeiden toteutumiseen olisikin tarvetta kiinnittää erityistä huomiota, jotta kuulemisten laatua ja siitä saatavaa hyötyä saataisiin parannettua.</p>	<p>Näitä asioita tullaan nostamaan aktiivisesti esiin ja edistämään johdon sitoutumisen tuessa sekä tukipaketissa ja sen toimeenpanossa.</p>
<p>Otan ongelmakohtana myös esille vaikeudet saada luotettavasti tietoja lainvalmistelun aikatauluista ja tarpeen parantaa muun muassa valtioneuvoston hankeikkunan kautta julkisuuteen annettavien tietojen osuvuutta ja yhtenäisyyttä. Lisäksi useissa onnistuneissa lainvalmisteluhankkeissa lain soveltajien näkökulmat on otettu erilaisilla työtavoilla mukaan jo perusvalmistelussa. Hyviä kokemuksia on saatu mm. ottamalla toimeenpanosta vastaavien tahojen edustajia mukaan monijäseniseen valmisteluun sekä tekemällä toimeenpanon ratkaisuja valmistelevia kehittämisprojekteja rinnakkain lainvalmistelun kanssa. Toimintaohjelmassa voitaneen harkita vahvemmin ja yhteistyössä oikeusministeriön kanssa lainvalmisteluun liittyvän osallisuuden vahvistamisen jatkamista ministeriöiden käytännön valmistelutyössä.</p>	<p>Huomioidaan avoimen hallinnon toimintaohjelman toimeenpanossa ja selvitetään mahdollisuudet ja keinot avoimen hallinnon työn kautta tukea oikeusministeriötä tässä työssä.</p>

<p>Kiinnitän kuudenneksi huomiota myös siihen, että sähköisten palvelumuotojen toimivuus tai toimimattomuus on kansalaisten näkökulmasta merkittävä kysymys ja palveluiden tosiasiallinen saavutettavuus ongelmallista. Tämän olisi hyvä näkyä asiakirjasta. Oikeuskansleri on useissa, esimerkiksi TE-hallintoa ja oma kantaa koskevista kanteluratkaisuissaan kiinnittänyt huomiota digitaalisten palveluiden käytön vaikeuksiin, paitsi erityisryhmien myös muiden ("digitaitoisten") käyttäjien osalta. Samankaltaisia havaintoja on tehty myös tarkastusmatkoilla (ks. oikeuskanslerin kertomus K 2/2019 vp s. 92-98). Esimerkiksi TE-toimistojen sähköisiä palveluita koskeviin kanteluihin annetuissa ratkaisuissa katsottiin, että sähköinen palveluprosessi ei siihen tehtyjen muutosten jälkeenkään muodostanut sellaista johdonmukaista ja helposti ymmärrettävää kokonaisuutta, että kaikilla palveluiden käyttäjillä olisi tosiasialliset mahdollisuudet selviytyä asioidensa hoitamisesta (ks. oikeuskanslerin päätös dnro OKV/338/1/2018 yhdenvertaisuudesta palveluiden saamisessa TE-hallinnon palveluissa). Hallinnon palveluiden toteuttamistavan ymmärrettävyys mukaan lukien palvelurakenteiden ymmärrettävyys sekä asiointi- ja palvelukanavien ymmärrettävyys ja käytettävyys ovat osa myös hallintolaissa tarkoitettua palveluperiaatetta. Havaintojeni mukaan näiden periaatteiden toteutumisessa olisi vielä tehtävää.</p>	<p>Saavutettavuuden parantamiseen liittyviä mainintoja on lisätty ohjelman eri kohtiin.</p> <p>Avoimen hallinnon ohjelma tekee lisäksi yhteistyötä digi arkeen – neuvottelukunnan kanssa.</p>
<p>oikeuskanslerin kokemus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain soveltamisesta osoittaa sen olevan edelleenkin puutteellista. Oikeuskanslerille saapuvista kanteluista merkittävä osa koskee julkisuuslain noudattamista.</p>	<p>Lisätty ohjelman tekstiin julkisuuslakikohtaan.</p>
<p>Sidonnaisuuksien avoimuutta ja esteellisyttä koskevalla sääntelyllä on tärkeitä tehtävänsä. Peruslainsäädäntö antaa hyvät työvälineet mutta käytännön toteuttaminen vaatii jatkuvaa valppautta. Olemme avanneet oman aloitteen Espoon rahoitusjohtajan hallituksen jäsenyyttä Kuntien Tiera Oy:ssä koskevassa asiassa ja ylipäänsä kunta- ja tulevien maakuntien yhtiöiden aiheuttamia sidonnaisuuksia on perusteltua arvioida hyvän hallinnon ja eettisesti kestävä johtamisjärjestelmän näkökulmasta. Olen mm. valtakunnansovittelijan siirtymistä toisiin tehtäviin koskevassa ratkaisussa tuonut esille myös instituutioidemme haavoittuvuuden (ks. oikeuskanslerin päätös dnro OKV/843/1/2018). Virkamieslainsäädäntö mahdollistaa kovin lyhyet karensisopimukset ja varsin suppealle henkilöpiirille. Nk. revolving doors -ilmiöstä eli siirtymisestä elinkeinoelämän ja hallinnon sekä politiikan välillä tarvitaan analyttistä keskustelua, samoin laajemman avoimuuden mahdollisuuksista edistää tässä yhteydessä luottamusta hyvän hallinnon toteutumiseen. Suomalaisen yhteiskunnan riskikohteena on mainittu usein ns. hyvä veli -verkostot. Toisaalta nykyinen hallinto edellyttää aikaisempaakin enemmän verkostoitumista ja yhteistyötä. Siksi avoimuuden ja reilun pelin sääntöjen vahvistaminen verkostoitumisessa olisi edelleenkin tarpeellista. Toimintaohjelmaluonnoksessa mainittu avoimuusrekisteri on tässä suhteessa laillisuusvalvojan näkökulmasta perusteltu.</p>	<p>Avoimen hallinnon toimintaohjelma tekee yhteistyötä virkamiesetiikkatyön ja korruption vastaisen työn kanssa. Toimintaohjelmakaudella pyritään tiivistämään tätä yhteistyötä edelleen.</p>

HEUNI - YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti

Avoimen hallinnon IV kansallisen toimintaohjelman laadinnan tueksi tehdyssä taustamuistiossa korruption torjunnan todetaan olevan toimintaohjelman keskeinen lähtökohta. Korruptiota pyritään ennaltaehkäisemään avoimuutta lisäämällä, mutta toimintaohjelmassa ei kuitenkaan käsitellä korruption torjuntaan tähtääviä toimenpiteitä tämän tarkemmin. Korruption riskejä esiintyy Suomessa esimerkiksi julkisissa hankinnoissa, poliittisen toiminnan rahoituksessa ja yhdyskuntasuunnittelussa; riskejä voi olla niin hallinnon eri tasoilla kuin yksityisen ja julkisen sektorin rajapinnassa. HEUNI esittää lisättävän toimintaohjelmaan selkeämpiä toimenpiteitä korruption torjumiseksi avoimuutta lisäämällä, sekä korostaa korruption säännöllisen ja pitkäkestoisen tutkimisen ja mittaamisen tärkeyttä.

Avoimen hallinnon toimintaohjelma tekee yhteistyötä virkamiesetiikkatyön ja korruption vastaisen työn kanssa. Toimintaohjelmakaudella pyritään tiivistämään tätä yhteistyötä edelleen.

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta (KANE)

KANE ehdottaa, että toimintaohjelmaan kirjataan toimenpiteeksi kansalaisyhteiskunnan strateginen huomioiminen eri ministeriöiden toiminnassa sekä tulostavoitteiden seurannassa ja tuloksellisuuden mittaamisessa. Lisäksi KANE pitää tärkeänä, että edellä mainitun toimenpiteen yhteydessä varmistetaan riittävä koordinaatio muiden vastaavanlaisten toimenpiteiden ja tapahtumien kanssa turhien päällekkäisyyksien välttämiseksi (esim. Järjestöjen avoimet ovet – tapahtumat).

Lisätty ja huomioidaan tapahtumien koordinaatio, jotta vältetään päällekkäisyydet.

Avoimen hallinnon kansallisen toimintaohjelman valmistelun taustalla vaikuttaa kansainvälinen avoimen hallinnon kumppanuusohjelma (OGP). KANE katsoo, että kansallisessa toimintaohjelmassa tulisi selkeämmin nostaa esiin avoimen hallinnon kansainvälistä ulottuvuutta.

Toimintaohjelmaluonnoksen liitteenä olevassa taustamuistiossa mainitaan, että OECD luo parhaillaan avoimen hallinnon indikaattoreita. Suomi on monella avoimen hallinnon osa-alueella kansainvälisesti vertailtuna maailman kärkimaita ja osa OGP-kumppanuushankkeen periaatteista soveltuu huonosti Suomen oloihin. KANE pitää tärkeänä, että Suomi on avoimuuden edelläkävijämaita, joka omissa kannanotoissaan rohkaisee ja tukee muita nostamaan tavoitetasoaan myös kansalaisyhteiskunnan osallisuuden vahvistamiseksi päätöksenteossa. KANE ehdottaakin, että toimintaohjelman yhdeksi toimenpiteeksi kirjataan aktiivinen osallistuminen kansainväliseen indikaattoriyhteistyöhön, jotta indikaattorit olisivat aidosti hyödynnettävissä myös kansallisesti.

Lisätty ohjelmaan. Kansainvälistä työtä tiivistetään edelleen. Suomi on puheenjohtanut OECD:n avoimen hallinnon asiantuntijatyöryhmää (Expert Group on Open Government) ja aloittanut juuri puheenjohtajana OECD:n uudessa avoimen hallinnon työryhmässä (Working Party on Open Government). OGP-työssä Suomi on ollut aktiivinen muun muassa OGP:n pohjoismaisen yhteistyöverkoston luomisessa. Pyritään jatkossa nostamaan näiden kautta tulevia asioita vielä enemmän esille eri verkostoissa, viestinnässä ja koulutuksessa.

<p>Toimintaohjelmaluonnoksessa esitetyistä avoimen hallinnon työn osa-alueista on viime vuosina julkaistu kiitettävästi tutkimuksia ja selvityksiä (esim. VM 2019:31: Poliittinen ja sosiaalinen luottamus; Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 57/2018: Lobbarirekisterin kansainväliset mallit). KANE katsoo, että toimintaohjelmassa esitetyjä tavoitteita ja toimenpiteitä voisi selkeämmin peilata käytettävissä olevaan tutkimustietoon. Tutkimuksissa ja selvityksissä esitetyjä suosituksia avoimen hallinnon edistämiseksi voisi nostaa toimintaohjelmassa selkeämmin esiin</p>	<p>Toimintaohjelma on haluttu pitää muodoltaan tiiviinä. Laadinnassa ja avoimen hallinnon taustatyössä on hyödynnetty ja hyödynnetään aktiivisesti tehtyjä tutkimuksia. Avoimen hallinnon työhön liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä myös hankittu aktiivisesti kuten lobbausrekisterien kansainvälinen vertailu sekä poliittisten ja sosiaalista luottamusta koskeva tutkijoiden artikkelikokoelma.</p>
<p>Luonnoksen sivulla 5 viitataan perustuslain toiseen pykälään, jossa säädetään yksilön oikeudesta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. KANE korostaa, että avoimen hallinnon kehittämisen ja edistämisen yhteydessä olisi luontevaa viitata myös perustuslain 14 pykälän neljänteen momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon</p>	<p>Lisätty viittaus 14 §.</p>
<p>KANE kiinnittää huomiota myös valtioneuvostotason koordinaation ja yhteistyön tarpeeseen turhien päällekkäisyyksien välttämiseksi. Esimerkiksi toimenpide-ehdotus vammaisneuvostopäivästä on sinällään kannatettava. Toteutusvaiheessa on kuitenkin varmistettava riittävä koordinaatio ja yhteistyö jo olemassa ja suunnitteilla olevien rakenteiden kanssa (esim. vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE ja hallitusohjelmaan kirjattu tavoite vanhusasiavaltuutetun tehtävän perustamisesta).</p>	<p>Huomioitu ja huomioidaan jatkossa. Vammaisneuvostopäivä- kohtaa tekstissä täydennetty.</p>
<p>Sitoumuksen 2 alle on kirjattu toimenpide avoimen hallinnon strategiasta. KANE katsoo, että erillisen luvun sijaan voisi olla tehokkaampaa, mikäli avoimen hallinnon tavoitteet saataisiin integroitua osaksi julkisen hallinnon strategian tavoitteita, ts. sisällytettyä julkisen hallinnon strategian muihin osioihin.</p>	<p>Tavoitteena on, että avoimuuden edistäminen näkyy myös läpileikkaavana teemana strategiassa. Avoin hallinto tarvitsee kuitenkin myös oman strategiansa, joka on haluttu kuitenkin oman luvun kautta haluttu yhdistää julkisen hallinnon strategiaan. Avoimen hallinnon strategiaa toivottiin laadintaprosessissa, mutta se on myös OECD:n suositus, jonka toimeenpanoa jäsenmaissa OECD seuraa.</p>

<p>KANE kiinnittää huomiota myös siihen, että valtaosalle toimintaohjelmaluonnoksessa esitetyistä toimenpiteistä ei ole määritelty vastuutahoja. Toimenpiteiden vastuutahot tulisi KANEn näkemyksen mukaan tunnistaa ja määritellä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa eri toimijoiden sitoutumisen varmistamiseksi.</p>	<p>Vastuutahot täydentyvät avoimen hallinnon työryhmän käynnistyessä.</p>
<p>Toimintaohjelman rakenteeseen liittyviä huomioita</p> <p>KANE katsoo, että luettavuuden parantamiseksi ja toimintaohjelman sitoumusten paremmin esiin tuomiseksi sitoumukset voisi nostaa toimintaohjelman alkupuolelle (Lähtökohdat-osion jälkeen). Lisäksi KANE ehdottaa, että Sitoumus-kappaleiden lopussa (toimenpidetaulukoiden jälkeen) olevat kuvaustekstit voisi siirtää ao. kappaleen alkuun johdannoksi toimenpidetaulukolle</p>	<p>Muokattu.</p>
<p>KANE ehdottaa, että aikaisempien toimintaohjelmien kuvaukset voisi esittää tiivistetympin tai siirtää liitteeksi taustamuistioon. Aikaisemmista toimintaohjelmista voisi nostaa esiin erityisesti niiden arvioinnissa esiin nostettuja kehittämissuhteita ja -tarpeita</p>	<p>Siirretty liitteeksi.</p>
<p>Laadintaprosessiin, arviointiin ja seurantaan liittyviä huomioita</p> <p>KANE katsoo, että toimintaohjelmaluonnoksen laadintaprosessi on esitetty luonnoksessa kiitettävän yksityiskohtaisesti. Toimintaohjelman tunnettuuden kannalta KANE pitää hyvänä, että toimintaohjelmaluonnos on valmisteltu laajassa yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. KANE kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että toimintaohjelmaluonnoksen lausuntokierros (1.- 31.8.2019) on toteutettu jossain määrin läpinäkymättömästi. KANE on saanut järjestökentältä palautetta, että lausuntopyyntöä ei ole lähetetty monille keskeisille kansalaisjärjestöille. Lausuntopyynnön jakelulistalta ei myöskään yksiselitteisesti käy ilmi, mille organisaatioille lausuntopyyntö on lähetetty. Vaikka lausuntopyyntö on lausuntopalvelu.fi:ssä julkisesti kaikkien kiinnostuneiden saatavilla, tieto lausuntopyynnöstä ei välttämättä ole saavuttanut kaikkia olennaisia kansalaisjärjestöjä. Myöskään KANE ei ole lausuntopyynnön julkisella jakelulistalla</p>	<p>Pahoittelemme näitä teknisiä virheitä. Missään nimessä ei ole ollut tarkoitus sulkea ketään lausuntomahdollisuuksien ulkopuolelle. Pyrimme viestimään mahdollisimman avoimesti lausuntomahdollisuudesta, mutta emme selvästikään onnistuneet toivotulla tavalla.</p>
<p>Toimintaohjelmaluonnoksen lopussa on kuvattu lyhyesti, miten ohjelman arviointi ja seuranta aiotaan toteuttaa. KANEn näkemyksen mukaan toimintaohjelman toimeenpano- ja seurantaprosessin voisi kuvata toimintaohjelmassa hieman tarkemmin (onko tällä ohjelmakaudella esim. tarkoitus asettaa edellisten ohjelmakausien kaltainen hankeryhmä ja onko tarkoitus kehittää jonkinlainen mittaristo, jonka avulla toimenpiteiden onnistumista voidaan arvioida).</p>	<p>Lisätty.</p>

<h2>Puolustusministeriö</h2>	
<p>Ohjelman seuranta ja raportointi: Ohjelman toimeenpano edellyttää pitkäjänteistä työtä, jota seurannan tulee tukea. Seurantaan liittyvä raportointi tulee rakentaa ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden näkökulmasta sisällöltään ja aikajänteeltään tarkoituksenmukaiseksi. Ohjelmaluonnoksessa esitetty toteutumatietoraportointi kolme kertaa vuodessa vaikuttaa ohjelman sisällön näkökulmasta liialliselta; vuosittainen raportointi lienee riittävä.</p>	<p>Raportoinnin tarve tulee kansainvälisestä Open Government Partnershipistä. tekstiä muokattu kuitenkin nyt niin, että raportointi kaksi kertaa vuodessa.</p>
<p>Salassa pidettävän tiedon suojaaminen: Hallinnon avoimuutta ei pitäisi käsitellä luonnoksessa esitetyllä tavalla liian yksipuolisesti niin, ettei samalla tuoda selvästi esiin tiedon suojaamisen velvoitteet viranomaisen toiminnassa. Luonnoksessa on vain satunnaisia mainintoja tiedon suojaamisen velvoitteista; esimerkiksi sitoumus 4. toimenpidekohta "Avoin data": "Julkiset toimijat edistävät hallinnon avoimuutta avaamalla julkiset rajapinnat, mikäli ei ole erityistä syytä pitää niitä suljettuna". Luonnoksesta nykymuodossaan voi saada väärän kuvan viranomaisten toimintaa määräävistä lain velvoitteista, jos samalla ei tuoda esille myös viranomaisen velvoitteet tiedon suojaamiseksi.</p> <p>Edellä mainitussa kohdassa "Avoin data" tulisi tuoda esille myös se, mikä vaikutus voi olla sillä, että valtion organisaatioita veloitettaisiin laajasti luovuttamaan avointa dataa, joka voi koostua sinänsä julkisesta tiedosta, mutta jota kokonaisuudessaan ei enää voida pitää julkisena tietona. Edellä mainittu data voi muodostaa tiedon kokonaisuuden, joka on salassa pidettävää (... tiedon kumuloituminen, kasautuminen, massavaikutus). Tällainen tietokokonaisuus saattaa paljastaa yhteiskunnan toiminnoista tietoa, joka saattaa avata yhteiskunnan toimintojen haavoittuvuuden. Riippuen organisaation tehtävistä osana valtionhallintoa, turvallisuusnäkökohtien riittämätön huomioon ottaminen voi pahimmillaan olla riski kansalliselle turvallisuudelle ja viime kädessä yksittäisille kansalaisille.</p>	<p>Lisätty tekstiä avoin data – kohtaan.</p>
<h2>Työ- ja elinkeinoministeriö</h2>	
<p>Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tavoite koskien avoimuutta näyttäytyy suunniteltujen toimenpiteiden osalta jossain määrin ristiriitaisena tai tulkinnallisena. Ohjelman tavoitteissa kannustetaan virkamiehiä avoimuuteen " kartoittamalla mitä mahdollisuuksia ja keinoja on tukea virkamiehiä siinä että he jaksavat olla ja toimia avoimesti 24/7/365" ja toisaalta "selvitetään nykyistä selkeämmät sanktiot julkisuuslain rikkomisesta".</p> <p>Vastuu lakien , ml julkisuuslaki noudattamisesta ja virkavastuu sekä virkarikokset on jo nykyisellään sanktioitu varsin tiukasti. Tavoitteena lienee avoimuuden lisääminen erityisesti viranomaistoiminnan yleistä tasoa korottamalla ja eettisen ja virkamieskulttuurisen muutoksen ja</p>	<p>Muokattu tekstiä.</p>

<p>tavoitteellisen kehittämisen kautta, ei ensisijaisesti virkamiehiä lisäsanktioimalla. Virkamiesten oikeusturvan kannalta on myös huomioitava, että julkisuuslain ja tietosuojasääntelyn tulkinnat ovat monin osin aidosti rajatapauksia ja salassapidettävän tiedon oikeudeton luovuttaminen on myös tiukasti sanktioitu. Virkamiestoiminnalle toimenpiteessä asetettu avoimuusvaade 24/7/365 lienee korvattavissa päivystystehtäviin viittaavan numerosarjan sijasta määritteellä "virkatoiminnassaan".</p>	
<p>Työ- ja elinkeinoministeriö pitää erityisen tärkeänä jatkokeskustelua ja moniulotteista tarkastelun jatkamista koskien tekoälyn eettisen ohjeistuksen kehittämisestä ja kyseisen toimenpiteen säilyttämistä ohjelmassa.</p>	<p>Huomioidaan jatkotyössä.</p>
<p>Kansaneläkelaitos</p>	
<p>Laajojen uudistusten toimeenpanojen helpottamiseksi olisi tärkeää ottaa kaikki toimeenpanevat osapuolet mukaan alusta lähtien. Tämä lisäisi ymmärrystä ja nopeuttaisi uudistusten toimeenpanoa. Avoimeen hallintoon olisi hyvä saada mukaan ajatus matalan kynnyksen päivittäisessä arjessa tapahtuvasta yhteydenpidosta eri toimijoiden kesken, jonka ohjaaminen ja koordinointi tulisi olla tietyn toimijan vastuulla. Avoimuudessa on keskeistä huomioida eri toimijoiden laaja asiakaskunta ja heidän tarpeensa.</p> <p>Kun ohjelman tavoitteena on lisätä kansalaisten osallisuutta, olisiko sen mahdollista näkyä toimenpiteissä enemmän. Osallisuus-toimenpiteissä on nyt Kansalaisjärjestöakatemia-päivä ja uutena Vammaisneuvostopäivä. Nämä ovat hyviä avauksia, mutta voisiko toimintaa laajentaa esimerkiksi osallistamalla kansalaisia maantieteellisesti valtakunnallisesti, matalalla kynnyksellä ja systemaattisemmin? Kansalaisille voisi tarjota mahdollisuuden antaa avoimia lausuntoja, kun suunnitellaan uutta. Eri toimijoita voisi vastuuttaa kansalaisten osallistamiseen toiminnan/palveluiden kehittämiseen. Osallisuuden lisääminen on viranomaisella myös resurssikysymys eli hallinnolla pitää olla tarpeeksi ihmisiä resursoituna tämän toteuttamiseen. Osallisuus tulisi olla arjen työhön nivoutuvaa, ei ainoastaan teknisesti toteutettuja tapahtumia. –</p>	<p>Nämä huomioidaan nämä toimeenpanossa erityisesti johdon sitoutumisen tuen kohdalla vahvistamaan kulttuurin muutosta.</p>
<p>Toimintaohjelmassa todetaan, että avoimuuden edistäminen ja luottamuksen lisääminen on mahdollista vain, "jos hallinnon rakenteet, toiminta, palvelut ja uudistaminen ovat kansalaisille ymmärrettäviä ja osallisuus päätöksenteon valmisteluun, palveluiden suunnitteluun ja hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseen on mahdollista." Voisiko esimerkiksi Kela tai hallinnon eri viranomaiset yhdessä perustaa "kehittäjäpankin", jonne kehittämisestä kiinnostuneet kansalaiset voisivat ilmoittautua ja heitä olisi mahdollista osallistaa palvelujen suunnitteluun? Tämä varmistaisi pysyvemmän osallistavan toiminnan, joka samalla auttaisi vahvistamaan luottamusta hallintoon ja Kelankin toimintaan.</p>	<p>Selvitetään ennen puoliväliarviointia, jotta voidaan mahdollisesti siinä kohdin lisätä ohjelmaan sitoumuksena.</p>

<p>Viranomaisten välinen yhteistyö ja sen huomioiminen viestinnän näkökulmasta on merkityksellistä.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Olisi hyvä selvittää, voisivatko eri virastot ja ministeriöt ottaa selkeytyksen osaksi päivittäistä toimintaansa. Ymmärrettävyys on haasteellinen, mutta tärkeä teema. Ymmärrettävyyden takia eri asiakas- ja kieliryhmät tulee huomioida palvelujen kehittämisessä ja viranomaisen pitää tarjota mahdollisuus käydä läpi mitä asiakkaalta odotetaan prosessin edistämiseksi. Esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmään liittyvien haasteiden ymmärtämiseen tulee käyttää erilaisia keinoja. Ymmärrettävyyden lisäämiseksi tulisi visualisoida eri viranomaisten rooleja ja poliittisen ohjauksen merkitystä. Myös internet-sivuilla ja asiakkaan henkilökohtaisessa asiointipalvelussa voisi käyttää enemmän visualisointia. Kelassa käytetään kielenhuoltoa asiakaskirjeiden ymmärrettävyyden parantamiseksi. Myös viestinnässä tavoitellaan selkeää kieltä ja Kela on tehnyt selkokieliset esitteet etuuksista. Henkilökunnan koulutus kielenhuollossa on oleellista, koska sosiaaliturvaan ja viranomaiskieleen liittyvä sanasto on monelle vierasta.</p>	<p>Selvitetään osana mahdollisesti myöhemmin lisättäviä sitoumuksia.</p>
<p>Julkisuuslakiin liittyvä avoimuus on kaikelle hallinnolle tärkeä kehittämisen kohde. Varsinkin Kelan tyyppisessä toiminnassa tietosuojaa on niin korostunut ja tärkeä, että se luo varovaisuutta. Pitää olla niin osaava ja varma, että uskaltaa noudattaa julkisuusperiaatetta. Tämä osaamisen vaikutus voisi olla ohjelmassa todettava asia.</p>	<p>Lisätty huomio.</p>
<p>Tietosuojavaltuutetun toimisto</p>	
<p>Toimintaohjelmaluonnoksen mukaan julkisuuslain noudattamista vahvistetaan tiukentamalla viranomaisten velvollisuutta julkisuuslain noudattamiseen ja sitä koskevan oikeuskäytännön julkisuusmyönteiseen noudattamiseen sekä selvittämällä nykyistä selkeämmät seuraamukset lain rikkomisesta. Samassa yhteydessä on tarpeellista ottaa huomioon, että henkilötietojen suojasta säädetään EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa ja että yksityiselämän suoja on hallitusmuodossa vahvistettu perusoikeus (10 §).</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Hallitusohjelman mukaan tarkoituksena on selvittää tarve ajantasaistaa julkisuuslaki koskemaan asiakirjakohtaisuuden lisäksi tietoa laajemmin (s.84). Hallitusohjelman tavoitteissa on myös varmistaa, että yksityisyyden suoja, tietosuojaa ja tietojen julkisuutta koskevat lait toimivat kokonaisuutena tietosuojasetuksen rajoissa (s. 107). Julkisuuslain soveltamisesta ja siihen liittyvästä muusta lainsäädännöstä voisi olla tarpeen järjestää helposti saatavilla olevaa verkkokoulutusta esimerkiksi eOppivassa. Tarvetta voitaisiin kuitenkin tarkastella uudelleen toimintaohjelman väliarvioinnissa ottaen huomioon mahdolliset lainsäädäntömuutokset.</p>	<p>Selvitetään mahdollisuudet väliarviointiin mennessä.</p>

Tietosuojaan liittyvät vaatimukset ja tietojen salassapitosäännökset on huomioitava, kun suunnitellaan julkisen sektorin datan avaamista. Tietosuojan huomioiminen samalla lisää myös kansalaisten luottamusta hallintoon.	Lisätty tekstiin.
Yhtenä toimenpide-ehdotuksena toimintaohjelmaluonnoksessa esitetään avoimuusrekisterin perustamista. Ehdotetussa avoimuusrekisteriä koskevan lainsäädännön valmistelussa on huomioitava luonnollisten henkilöiden perusoikeudet ja -vapaudet ja erityisesti heidän oikeutensa henkilötietojen suojaan.	Lisätty tekstiin.
Tekoälyn eettisen ohjeistuksen luominen on kannatettavaa. Tekoälyn eettisessä ohjeistuksessa on huomioitava tietosuojakysymykset, kuten automaattista päätöksentekoa ja profilointia koskeva sääntely tietosuojasetuksessa. Rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta kohteeksi sellaisessa päätöksessä, joka perustuu pelkästään automaattiseen käsittelyyn, ja jolla on häntä koskevia oikeusvaikutuksia tai joka vaikuttaa häneen vastaavalla tavalla merkittävästi. Kieltoon on kuitenkin poikkeuksia.	Lisätty.
Maa- ja metsätalousministeriö	
Toimintaohjelmassa olisi esitetyn lisäksi hyvä todeta, että hallintolaissa ja julkisuuslaissa säädetään hyvän hallinnon perusteista, päätösten perustelemisesta ja asiakirjojen julkisuudesta, jotta toimintaohjelmassa olevat asiat saisivat konkreettisen kiinnittymiskohdan jo olemassa olevaan lainsäädäntöön.	Lisätty.
Toimintaohjelmassa voisi nykyistä paremmin selventää, mitä eroa on toimintaohjelmassa tarkoitetuilla sitoumuksilla ja tavoitteilla, sekä mitkä ovat esiteltävän toimintaohjelman tavoitteet, koska nyt tavoitteet eivät käy riittävän selkeästi ilmi.	Lisätty tekstiä tästä.
Lisäksi toimintaohjelmassa voisi myös todeta sen, että avoimuus ja asiakirjajulkisuus ovat unionin peruseriaatteita ja perusoikeuksia sekä sen, että EU-jäsenmaiden ja EU-kansalaisten on mahdollista hyödyntää näitä olemassa olevia, tunnustettuja periaatteita EU-päätöksenteon valmistelun aikana ja yhteydessä.	Lisätty.
Liikenne- ja viestintäministeriö	
Sitoumuksia kuvaavassa taulukossa voisi olla sarakkeensa seurannalle. Tällä hetkellä jää epäselväksi, miten eri toimenpiteiden vaikuttavuutta aiotaan tarkastella ja seurata.	Lisätty teksti, että täydentyy. Osassa jo huomioita, mutta varsinaiset mittarit, kun avoimen hallinnon työryhmä käynnistyy.

<p>Julkisuuslakiin sisältyvien tulkinnanvaraisuuksien vuoksi tulisi seuraamuksia pohtia huolellisesti. Viranomaisten tekemiin kielteisiin tiedonluovutuspäätöksiin sisältyy jo oikeus valittaa päätöksestä ja lisäksi asiakirjapyytäjällä on oikeus kannella asiasta lainvalvojille tai tehdä hallintokantelu. Mikäli seuraamukset voivat kohdistua yksittäiseen virkamieheen, tulisi niitä langettaa lähinnä silloin, kun on kyse tahallisuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta.</p>	<p>Muokattu tekstiä.</p>
<p>Avoimen hallinnon tukipaketin päivittämistä koskevassa sitoumuksessa sanotaan, että materiaalia kehitetään erityisesti tasa-arvonäkökulmaa koskevalta osa-alueelta. Olisiko tarkoituksenmukaisempaa käyttää sanaa yhdenvertaisuusnäkökulma?</p>	<p>Muutettu.</p>
<p>Samana sitoumuksen kohdalla sanotaan myös, että tarkoituksena on kartoittaa, mitä mahdollisuuksia ja keinoja on tukea virkamiehiä siinä, että he jaksavat olla ja toimia avoimesti 24/7/365. Tätä virkettä olisi hyvä selkeyttää. Nykyisessä muodossaan siitä saa sellaisen käsityksen, että virkamiehen pitää olla tavoitettavissa 24/7/365.</p>	<p>Muokattu.</p>
<p>Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että datan tuottajien ja käyttäjien asemaa tulisi selkeyttää siten, että datan hallinta- ja käyttöoikeudet sekä vastuut dataan selvitetään sekä pyritään määrittelemään selkeästi. Osana vastuuta tulisi selkeyttää myös rooleja datan laadun ja luotettavuuden varmistamiseksi.</p>	<p>Selvitetään jatkotyössä.</p>
<p>Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL</p>	
<p>Ohjelman kohdassa esitetään konkreettisia ja kannatettavia toimia osallisuuden mahdollistamiseksi. Tavoitteita toteutettaessa on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevienkin osallisuusmahdollisuudet varmistetaan.</p>	<p>Lisätty huomio tekstiin.</p>
<p>Kohdan 1. toimet liittyvät sekä selkeän viranomaiskielen käyttämiseen päätöksissä ja viestinnässä että yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien varmistamiseen. Selkeän kielen lisäksi avoimen hallinnon tulee tarkoittaa myös syrjimätöntä kieltä. Jokaisella viranomaisella on lakisääteinen velvollisuus ehkäistä syrjintää ja edistää kaikessa toiminnassaan sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.</p>	<p>Lisätty</p>
<p>Sitoumukseen 1. ”kestävä avoimuus” olisi hyvä lisätä toimivat, helppokäyttöiset verkkopalvelut. Esimerkiksi mobiilisti toimivat verkkopalvelut edistävät tiedon saavutettavuutta. Yleisesti ottaen saavutettavuus on tärkeä näkökulma; verkkopalvelujen tulisi olla saavutettavuussuosituksen mukaista tasoa AA.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Sitoumuksista puuttuu suora kansalaisten osallistaminen. Ehdotuksia mahdollisiksi toimenpiteiksi ovat avointen ovien päivät kansalaisille (tutustuminen valtionhallintoon) ja ohjeet, miten kohdata ja osallistaa</p>	<p>Lisätty ja tarkennettu.</p>

<p>kansalaisia esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Tällaisia keinoja voisi nostaa esiin Avoimen hallinnon tukipaketissa, joka mainitaan sitoumuksessa 1. kohdassa "avoimuus - sitoutumisen vahvistaminen". Tukipaketin kohtaan 1 nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja tukeminen, liittyen olisi hyvä kuvata, tarkoitetaanko nuorilla alaikäisiä (lapset ja nuoret) vai henkilöitä 29 vuoden ikään asti? Keinot tukea osallisuutta ovat varmasti erilaisia esim. 13-vuotiaille kuin 23-vuotiaille.</p>	
<p>Sitoumuksen 4 osalta ehdotetut toimenpiteet ovat linjassa tiedonhallintalain sekä tietopolitiikan ja niiden toimeenpanon kanssa. Tämä voisi olla myös sitoumuksessa viitattuna.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Ehdotus tekoälyn eettisestä ohjeistuksesta on tärkeä. Tässä on hyvä varmistaa monipuolinen yhteistyö julkishallinnon, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä yritysmaailman kanssa.</p>	<p>Huomioidaan jatkotyössä.</p>
<p>Sitoumuksen 4 osalta keskeinen kysymys on, missä määrin toimitaan Avoimen hallinnon sateenvarjon alla itsenäisesti verrattuna muuhun kehitykseen? Onko tämän toimenpideohjelman tarkoitus olla toimintojen kehittymistä ohjaava tekijä vai vain yksi näkökulma Suomessa tapahtuvan kehityksen seurantaan sekä kansainvälisen kehityksen mukana tulevien näkökulmien kanavointiin osaksi kansallista keskustelua?</p>	<p>Ohjelmaan lisätty tekstiä avoimen hallinnon ohjelman suhteesta muuhun työhön.</p>
<p>Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry</p>	
<p>nuorten osallisuus, ja siinä erityisesti nuorten kuulemisvelvoitteen vahvistaminen. Ehdotamme, että tämä tavoite otetaan osaksi myös Avoimen hallinnon toimintaohjelmaa poikkihallinnollisesti. Sukupuolivaikutusten lisäksi on tärkeää arvioida uudistusten vaikutuksia ikäryhmittäin huomioiden lasten ja nuorten mahdollisuus saada tietoa ja osallistua</p>	<p>Vahvistettu tekstissä ja lisätty arviointiin.</p>
<p>Nuorisovaltuustot ovat tärkeä kanava kuulla ja osallista nuoria. Toimenpiteenä suunniteltu Kansalaisjärjestöakatemia on viranhaltijoille loistava mahdollisuus tutustua Allianssin jäsenyhteisöön ja nuorisovaltuustojen tekemään osallisuustyöhön. Katsomme kuitenkin, että yksinään kyseinen toimenpide ei ole riittävä vaan tarvitsee tuekseen kirjauksen kansalaisyhteiskunnan strategisesta huomioimisesta eri ministeriöiden toiminnassa sekä tulostavoitteiden seurannassa ja tuloksellisuuden mittaamisessa.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Ehdotamme toimenpiteeksi julkisen hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan yhteistä datastrategiaa tiedon avoimuuden parantamiseksi, valtakunnallisten tietopalvelujen muotoilemiseksi sekä valtionavustustoiminnan digitalisoimiseksi ja kehittämiseksi. On tärkeää,</p>	<p>Selvitetään avoimen hallinnon strategian laatimisen yhteydessä</p>

<p>että avoimen hallinnon toimintaohjelmassa 2019-2023 ehkäistään myös nuorisjärjestöjen digitaalista eriarvoisuutta. Nuorisjärjestöjen kyky hyödyntää digitaalisuutta tai johtaa toimintaansa tiedolla vaihtelee suuresti esimerkiksi resurssisyistä.</p>	
<p>VTV</p>	
<p>Valtiolla on jo nyt tietoja, jotka voidaan sisällyttää avoimuusrekisteriin. Valtion virkamiehillä on velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuuksistaan ja sivutoimistaan. Jos sivutoimeen käytetään työaikaa tai sivutoimi voi vaikuttaa virkamiehen riippumattomuuteen, sivutoimeen tarvitaan lupa. Ilmoitettuja tietoja ei kuitenkaan ole koottu rekistereiksi. Nämä tiedot samoin kuin luettelot eduskunnan valiokuntakuulemisiin kutsutuista tahoista voitaisiin koota yhtenäiseen avoimuusrekisteriin. Rekisteriin voitaisiin liittää myös luettelo valtion virkamieslain tarkoittamista karenssisopimuksista.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Vuonna 2010 valtioneuvosto ja oikeusministeriö laativat ohjeen kuulemisesta säädösvalmistelussa. Ohjeen mukaan kuulemisella tarkoitetaan sidosryhmien näkemysten, tietojen ja kokemusten hankkimista valmisteltavasta asiasta. Sidosryhmiä ovat esimerkiksi viranomaiset, asiantuntijat, järjestöt, yritykset ja kansalaiset. Kuulemisen tavoitteena on säädösvalmistelun avoimuus ja hyvä laatu. Sillä pyritään selvittämään valmisteltavaan asiaan liittyvät näkökohdat, vaikutukset ja käytännön toteuttamismahdollisuudet. Kuulemisen avulla myös parannetaan luottamusta säädöksiin ja demokraattiseen päätöksentekoon. Myös viranomaisten säädösvalmistelukuulemiset voitaisiin sisällyttää keskitettyyn avoimuusrekisteriin. Näiden perusteella olisi mahdollista koota asiayhteyden lisäksi ”valtakunnallinen intressitaho- ja vaikuttamisrekisteri”.</p>	<p>Lisätty, että selvitetään onko mahdollista.</p>
<p>Kuntalain mukaan kunnan luottamushenkilön ja viranhaltijan on tehtävä sidonnaisuusilmoitus johtotehtävistään sekä luottamustoimistaan elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudestaan sekä muistakin sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- ja virkatehtävien hoitamisessa. Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta voi tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uuden ilmoituksen tai täydentämään jo tehtyä ilmoitusta. Kunnan on pidettävä sidonnaisuuksista rekisteriä yleisessä tietoverkossa, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu. Myös kuntakohtaiset sidonnaisuustiedot voitaisiin koota yhteiseen valtakunnalliseen avoimuusrekisteriin.</p>	<p>Lisätty, että selvitetään.</p>
<p>Valtiontalouden tarkastusvirasto on tekemänsä tarkastuksen perusteella laatinut Avointa tietoa ja viran-omaistietojen hyödyntämistä koskevan tuloksellisuustarkastuskertomusluonnoksen (265/54/2017).</p>	<p>Huomioidaan jatkotyössä.</p>

<p>Tarkastuskertomus julkaistaan syyskuussa 2019. Se on lähetetty 10.6.2019 kommentointia varten myös valtiovarainministeriölle. Kertomusluonnos sisältää suosituksia tiedon löydettävyyden ja avatun datan luotettavuuden parantamiseksi, sekä lähtökohdiksi tietovarantojen taloudellisesti tarkoituksenmukaisesta muodostamisesta, huollosta ja käytöstä valtion tasolla valtion toiminta- ja taloussuunnittelussa. Kertomuksessa ja siihen sisältyvissä suosituksissa voi olla harkitsemisen arvoisia näkökohtia toimintaohjelman sitoumukseen</p>	
<p>Ilmatieteen laitos</p>	
<p>Avoimen datan osalta virastoja voisi kannustaa perustamaan myös helppokäyttöisiä sovelluksia, jos se vain suinkin sopii datan luonteeseen. Sovelluksia, joissa ei vaadita erityistä sovellusosaamista. Esimerkkinä Ilmatieteen laitoksen havaintojen latauspalvelu.</p>	<p>Huomioidaan jatkotyössä.</p>
<p>Avoin hallinto työssä tulisi muistaa myös viraston sisäinen avoimuus. Avoimuus ulospäin lähtee viraston sisäisestä avoimuudesta. Vuosittaiseen virastojen työtyytyväisyyskyselyyn voisi lisätä kysymyksen avoimesta hallinnosta. Viraston sisäinen avoimuus vaikuttaa positiivisesti myös työtyytyväisyyteen.</p>	<p>Lisätty sisäisestä avoimuudesta ja huomioidaan jatkotyössä ja selvitetään onko mahdollista lisätä kysymys.</p>
<p>Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry</p>	
<p>Valli ry pitää myös erityisen hyvänä ja välttämättömänä, että kuntahallinto ja Kuntaliitto ovat mukana avoimen hallinnon toimenpiteissä ja esittää kunta-alan toimijoiden ja mahdollisten aluehallintoviranomaisten mukana oloa kehittämistyössä täysin välttämättömänä valtionhallinnon toimijoiden rinnalla.</p>	<p>Huomioidaan työssä.</p>
<p>Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry esittää, että toimintaohjelmassa nostetaan esiin koulutuksella tms. muilla tarvittavilla keinoilla tms. tilanteita ja etsitään ratkaisuja tilanteisiin, joissa tietosuojan soveltamiskäytännöt nousevat vakavaksi esteeksi kansalaisten tiedon saannille omista asioistaan. Valli ry haluaa tuoda esille, että digitalisaatiokehityksestä ja teknisten alustojen kehityksestä huolimatta viranomaisyhteistyö eri toimijoiden välillä on edelleen monesti ongelmallista ja erityisesti tapa, joilla tietosuojakäytäntöjä sovelletaan usein ristiriidassa hallinnon avoimuuspyrkimysten kanssa.</p> <p>Valli ry huomauttaa, että kansalaisen kannalta ongelmat kilpistyvät usein eri viranomaistahojen yhteistoiminnan puutteisiin, kyse on usein tulkinnoista ja viranomaisten viitseliäisyydestä, jos kansalaisilta evätään tiedonsaanti monimutkaisissa kysymyksissä, joissa kukin viranomaisorganisaatio tarkistelee toimintaansa esimerkiksi oman tulostavasti toimintansa eikä kansalaisen edusta käsin. Tämä johtaa osaoptimointiin ja hallinnon päätösten viivästymiseen. Ikäihmisten kohdalla tällaisia tilanteita ovat esim kuntaviranomaisen päätökset</p>	<p>Huomioidaan työssä ja selvitetään, onko puolivälin arvioinnin yhteydessä mahdollisuus lisätä tätä koskevia tavoitteita.</p>

asumispalveluista. Valli ry esittää, että tilanteeseen etsitään ratkaisuja myös Avoimen hallinnon toimintaohjelmassa.	
Kehitysvammaliitto/Selkokeskus	
Selkokielen neuvottelukunta pitää hyvänä, että toimintaohjelmaluonnoksessa ymmärrettävyys nousee vahvimpana esille. Kun teemana on ymmärrettävyys, on tärkeää huomioida iso ja kasvava joukko ihmisiä, jotka ovat syrjäytymisvaarassa kielellisten vaikeuksiensa vuoksi. Selkokeskuksen arvion mukaan (2019) noin 11–14 prosenttia suomalaisista (jopa 700 000 ihmistä) tarvitsee selkokieltä voidakseen asioida viranomaisten kanssa sekä hoitaa henkilökohtaisia asioitaan. Selkokielen kohderyhmissä on maahanmuuttajia, jotka opiskelevat suomen kieltä, muistisairaita vanhuksia, vammaisia henkilöitä sekä yhteiskunnasta syrjäytyneitä henkilöitä. Selkokielestä voivat hyötyä myös esimerkiksi henkilöt, joilla on lukivaikeus tai muista syistä heikko lukutaito.	Lisätty tekstiä.
Selkokielen neuvottelukunnan mielestä on tärkeää tiedostaa, että selkokielen tarve vaihtelee eri hallinnonaloilla. On toimialoja, joilla selkokielen osaamista tarvitaan laajemmin ja kattavammin, esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimissa. Joillakin toimialoilla perustaidot riittävät. Tämä tulisi ottaa huomioon, kun mietitään käytännön toimia osaamisen lisäämiseen selkokielestä. Toimintaohjelmassa olisi hyvä myös mainita, miten osaamisen tason nousemisen toivotaan näkyvän käytännössä.	Lisätty.
Toimintaohjelmassa on lisäksi osallisuuden lisäämiseen liittyviä sitoumuksia. Tärkeä osallisuuden ja osallistumisen lähtökohta on, että paitsi ymmärrettävää tietoa asioista myös osallistumisen mahdollistavia vaikutuskanavia suunnitellaan ja kehitetään siten, että kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet vaikuttaa. Kehittämistyötä varten on syytä kerätä aktiivisesti palautetta käyttäjiltä esimerkiksi verkkosivujen toimivuudesta.	Huomioidaan työssä.
Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry	
Avoin hallinto -hankkeen tavoitteista ja toimenpiteistä olisi hyvä viestiä tehokkaammin, jotta tieto hankkeen olemassaolosta ja toiminnasta saavuttaisi kansalaiset laajasti.	Lisätty ohjelmaan ja viestintää on tarkoitus entisestään tehostaa.
Kansalais- ja järjestötoiminnan toimintaedellytysten ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi ehdotamme kansalaisjärjestövaikutusarviointia osaksi lainsäädäntövalmistelua ja hallinnon uudistustyötä. Kansalaisjärjestövaikutusarvioinnissa otetaan huomioon järjestöjen ja yhdistysten toiminnan ja resurssien monimuotoisuus päätöksiä tehdessä. Suomessa on PRH:n Yhdistysrekisterin mukaan noin 100 000 yhdistystä, joista suurin osa toimii vapaaehtoisresurssein. Toiminnan jatkuvuuden kannalta on oleellista, että vapaaehtoisten työmäärää ei lisätä erilaisin hallinnollisin vaatimuksin. Esimerkkinä tästä Tulorekisterin käyttöönotto vuoden 2019 alussa, jonka myötä pienten yhdistysten velvoitteiden määrä kasvoi.	Huomioidaan jatkotyössä.
Virkakielen ymmärrettävyyden lisäksi on tärkeää, että eri hallinnonalojen käsitteet ja prosessit ovat yksiselitteisiä kansalaisen näkökulmasta.	Lisätty.

<p>Asioitaan hoitavan kansalaisen haasteena ei ole pelkästään se, että hallinnon toiminta ei ole ymmärrettävää, vaan että eri hallinnonaloilla käytettävien käsitteiden merkitys saattaa olla kansalaisen velvoitteiden kannalta erilaisia. Esim. työvoimahallinnon, sote-palveluiden ja kelan kanssa asioidessa, voivat samasta elämäntilanteesta saadut ohjeet ja päätökset aiheuttaa ristiriitaisia vaatimuksia kansalaiselle. Eri hallinnonalojen yhteistyötä tässä asiassa on lisättävä ja käytetty kieli ja ohjeistukset tulee olla selkeitä ensisijaisesti kansalaisen näkökulmasta, ei tietyn hallinnonalan lähtökohdista käsin.</p>	
<p>Avoimuus tulisi kuitenkin olla lähtökohtaisesti sisällä hallinnon toimintatavoissa ja asenteissa, ei ylimääräistä kuormitusta aiheuttava irrallinen työtehtävä.</p>	<p>Muokattu tekstiä ja lisätty lause.</p>
<p>Yhdenvertaisuusvaltuutettu</p>	
<p>Ohjelman tavoitteita täsmennettäessä ja täytäntönpantaessa on olennaista pyrkiä toteuttamaan niitä yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden kannalta konkreettisia seikkoja, joita ohjelman laatimisen yhteydessä eri tahot nostivat esiin. heikommassa asemassa (esim. ikääntyneet naiset, vammaiset maahanmuuttajanaiset);. Edellä esitetystä huomioissa on noussut esille esimerkiksi tiedon saavutettavuuteen varmistamisen tarkeys.</p>	<p>Lisätty ohjelmaan saavutettavuudesta.</p>
<p>Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia lainvalmistelussa sekä julkisen hallinnon eri toimintojen toimeenpanossa on valtuutetun näkemyksen mukaan yleisesti tarpeellista parantaa nykyisestä. Olennaista on myös varmistaa, että eri ryhmien näkemykset myös aidosti huomioidaan päätöksenteossa. Valitettavan usein valtuutettu kuulee sidosryhmiltään viestiä siitä, että osallistumista ja kuulemista keskeisissä oikeuksiin vaikuttavissa päätöksentekoprosesseissa on ollut vähän tai se ei ole vaikuttanut aidolta vaikutusmahdollisuudelta suhteessa lopputulokseen. Valtuutettu toivoo avoimen hallinnon ohjelman edistävän tehokkaasti näitä tavoitteita.</p> <p>Toimintaohjelman väliarvioinnissa tulisi arvioida ehdotettua laajemmin yhdenvertaisuusvaikutukset:</p> <p>Ohjelman puolivälin arvioinnin yhteydessä ehdotetaan tehtäväksi sukupuolivaikutusten arviointi, jonka pohjalta tehtäisiin tarvittavat muutokset ohjelman loppukaudelle. Koska ohjelma on vahvasti kytköksissä yhdenvertaisuuden toteutumiseen, olisi väliarvioinnissa tarpeellista tarkastella yhdenvertaisuusvaikutuksia eri ryhmien ja syrjintäperusteiden näkökulmasta (vähintään perustuslain 6 §:ssä nimenomaisesti mainitut syrjintäperusteet</p>	<p>Lisätty ja muokattu väliarviointi painottamaan yhdenvertaisuuteen.</p>
<p>Pääesikunta</p>	

Tietovarantojen avaaminen pitäisi suorittaa poikkihallinnollisessa yhteistyössä, jotta tiedon kumuloituminen ei vaarantaisi julkisen hallinnon tietoturvallisuutta.	Lisätty.
Onnettomuustutkintakeskus	
Vielä ytimekkäämmäksi asiakirjan saisi sillä, että jättäisi aiempien toimintaohjelmien ja laadintaprosessin kuvauksen vähemmälle. Silloin painopiste siirtyisi entisestään tulevaisuuden kannalta tärkeimpään eli sitoumuksiin.	Aiempien toimintasuunnitelmien kuvaus siirretty liitteeksi.
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia	
<p>Katson, että tässä yhteydessä olisi aiheellista toimenpide-esityksissä tuoda esiin tekoälyn käyttöönottoon julkishallinnossa ja julkisten tehtävien hoitamisessa liittyvät oikeudelliset ongelmat.</p> <p>Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt valtioneuvoston huomiota siihen, että automatisoituun päätöksentekoon vaikuttaa sisältyvän useita hallinnon yleislaille nimenomaisesti säätelemättömiä kysymyksiä. Asiasta ja oikeusministeriön valmisteluvastuulle kuuluvan hallinnon yleislainsäädännön alan sääntelytarpeesta tulee tehdä selvitys. Selvityksessä on tarkasteltava, millä tavoin automatisoidun hallintomenettelyn ja päätöksenteon sääntely täyttää hallinnon lainalaisuuden, julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvien hallinnon oikeusperiaatteiden asettamia vaatimuksia sekä turvaa oikeusturvan ja virkamiesten virkavastuun asianmukaisen toteutumisen. (PeVL 29/2018 vp, s. 5).</p>	Selvitystä ei ole lisätty ohjelmaan tässä vaiheessa, mutta asia huomioidaan jatkovalmistelussa.
Celia	
Avoimuuden toteutumiseksi verkossa olisi ensiarvoista korostaa luonnosta voimakkaammin saavutettavuutta ja tarjota siihen virkamiehille tukimateriaalia, jotta voidaan tukea uutta saavutettavuutta koskevaa lakia (laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019) ja varmistaa myös vammaisten henkilöiden mahdollisuuden tiedonsaantiin ja osallisuuteen.	Lisätty saavutettavuudesta ohjelmaan.
<p>”Kesäkuussa 2018 julkaistiin sivusto www.saavutettavasti.fi. Saavutettavasti.fi -sivusto on suunnattu julkisen sektorin viestijöille ja muille, jotka tekevät tai suunnittelevat verkkopalvelujen sisältöjä.”</p> <p>Lisäysehdotus: Sivustoa ylläpitää opetus- ja kulttuuriministeriön alainen Celia, joka on saavutettavan julkaisemisen asiantuntija.</p>	Lisätty pyydetty lause.

<p>Lisäysehdotus: Mitataan kyselytutkimuksella, kuinka monella valtionhallinnon organisaatiolla on organisaation tai sen keskeisten palveluiden selkokielinen esittely tai ohjeet verkkosivuillaan.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Avoimuus - Sitoutumisen vahvistaminen: ”Päivitetään avoimen hallinnon tukipaketti. Päivityksessä lisätään ja kehitetään materiaalia erityisesti seuraavilta osa-alueilta 1) nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja tukeminen 2) kieliryhmien huomioiminen hallinnon avoimuuden edistämässä ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisessä 3) tasa-arvonäkökuuma.” Lisäysehdotus: 4) saavutettavuus, toteutetaan yhteistyössä Celian ja muiden saavutettavuustahojen kanssa.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Viestintä - Hyvien käytäntöjen jakaminen: ”Kerätään ja nostetaan entistä paremmin näkyville kotimaisia ja kansainvälisiä hyviä käytäntöjä ja työkaluja avoimen hallinnon edistämässä. Yksi tärkeä osa-alue hyvien esimerkkien jakamisessa on tiedon löydettävyys ja saavutettavuus esimerkiksi nettisivujen kautta.” Muutosehdotus: Yksi tärkeä osa-alue hyvien esimerkkien jakamisessa on tiedon löydettävyys ja saavutettavuuslainsäädännön (306/2019) tarkoittama saavutettavuus esimerkiksi nettisivujen kautta.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Lisäysehdotukset toimenpidetaulukkaan: Ymmärrettävyys – Virkamiesten saavutettavuusosaamisen lisääminen. Varmistetaan, että julkishallinnon saavutettavuusosaaminen lisääntyy ja julkisissa verkkopalveluissa ymmärrettävä ja selkeä sisältö nousevat esille. Toteutetaan yhteistyössä Celian kanssa lyhyt kurssi e-oppivaan saavutettavuuden ja selkeän sisällön yhteydestä.</p>	<p>Lisätty.</p>
<p>Jukka Sakari Rannila</p>	
<p>Ehdotus: Tietopyynnöt pitäisi lisätä osaksi toimintaohjelman lopullista tekstiä.</p>	<p>Ohjelma on haluttu pitää tiiviinä. Ei noussut vahvasti esille laadintaprosessissa.</p>
<p>Ehdotus: Yksi osa avointa hallintoa voisi olla erilaiset tietotekniset ratkaisut, jotka noudattavat avoimia standardeja, vrt. edellä mainittu lista.</p> <p>Yksi esimerkki horisontaalisista standardeista on sähköpostin standardit (horisontaali), jolloin sähköpostiohjelmia (vertikaali) on kehitetty hyvin erilaisilla tekniikoilla.</p>	<p>Ohjelma on haluttu pitää tiiviinä. Ei noussut vahvasti esille laadintaprosessissa.</p>
<p>Suomen kannalta kuulemiskäytännöt voisi jaotella seuraavasti: lakialoitteeseen liittyvä kuuleminen, lakiehdotuksen luonnokseen liittyvä kuuleminen, hallituksen esityksen luonnokseen liittyvä kuuleminen sekä lain toimeenpanoon liittyvä kuuleminen. Oman kokemuksen mukaan kansalaisten lausuntoja ei ole ollut liikaa erilaisiin lakihankkeisiin liittyen.</p>	<p>Avoimen hallinnon tavoitteena on osallistumisen mahdollistaminen eri kohdissa prosessia. Kuuleminen on erityisen tärkeää lakiehdotusten kohdalla, mutta hallinnossa myös muutoin</p>

laajasti, jonka vuoksi tässä ohjelmassa ei ole luokiteltu kuulemista. Lainvalmistelun ohjeistus painottaa myös kuulemisen ja osallisuuden tärkeyttä prosessin kuluessa.

Lausuntopalvelun avointa käyttöä ja muita osallistumismahdollisuuksia on pyritty viestimään myös suoraan kansalaisille. Tavoitteena on lisätä niiden käyttöä.